

አዳዲስ ጅምሮች ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ

በአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ላይ የጀመርነው ይህ የመጀመሪያ ጥናት፣ የክርስትና ተልእኮ ወደ ምሥራቅ አፍሪካ የባሕር ዳርቻ መመለሱን ለመመርመር ወደሚያስችለንና ራቅ ወዳለው ሰሜናዊ ክፍል ያመጣናል። በዚህ ምዕራፍ የምናገኘው መረጃ፣ የቀደምት ሚስቶናውያንን ጊዜ ባጭሩ ገልጠን፣ ቆይተን ስለምንመለከተው የኬንያ ቤተ ክርስቲያን እድገት ዝርዝር ጥናት ጥልቅ ታሪካዊ መነሻ ይሰጠናል።

የቀደምት ፕሮቴስታንት ሚስቶናውያን ሥራ ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ የተጀመረው፣ በሉድዊግ ክራፍ እና በጆን ራብማን ነበር። ክራፍ እና ራብማን ሴራሊዮን ውስጥ እንደነበሩት ቀደምት ሚስቶናውያን የመጡት ከጀርመን ቢሆንም፣ የተላኩት በቤተ ክርስቲያን ሚስቶናዊ ማኅበር በኩል ነበር።

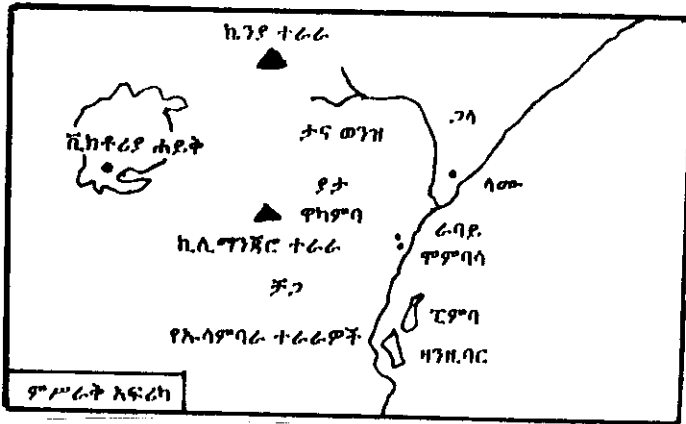
ሉድዊግ ክራፍ በ1810 ዓ.ም. ጀርመን ውስጥ ተወለደ። የአንደኛ ደረጃ ትምህርቱን በመከታተል ላይ እያለ እግዚአብሔር ሚስቶናዊ አድርጎ ጠርቶት እንደሆነ እንዲያሰላስል ያደረገውን ጽሑፍ አነበበ። በዚህ መሠረት ስዊዘርላንድ ውስጥ በሚገኝ አንድ የሚስቶን ኢንስቲትዩት ከሰለጠነና የዩኒቨርሲቲ ትምህርቱን ካጠናቀቀ በኋላ፣ በ1837 ዓ.ም. ወደ አፍሪካ ተላከ። የመጀመሪያ ግቡ ኢትዮጵያ እንጂ የኬንያ ወይም የታንዛኒያ የባሕር ዳርቻ አልነበረም። በዚህ መሠረት ከሌላ ሚስቶናዊ ጋር ለአምስት ዓመት በሸዋ ክፍለ አገር ሲሠራ ቆይቶ ሙሽራው ለመሆን ከጀርመን የምትመጣውን ሴት ለመቀበል በ1842 ዓ.ም. ወደ ግብፅ ሄደ። ነገር ግን ከጋብቻው በኋላ ወደ ሸዋ የመመለሻውን ፈቃድ መንግሥት ከለከለው። ይህ ድርጊት በኢትዮጵያ የነበረውን ሚስቶናዊ ሥራ ወደ ኋላ የመለስ እርምጃ ቢሆንም ሌላውን የአፍሪካ ክፍል ለወንጌል መክፈቻ የእግዚአብሔር መንገድ እንደነበር አሁን ይገባናል።

ክራፍ ወደ ኢትዮጵያ ለመመለስ እንደማይችል ከተገነዘበ በኋላ፣ ከሚስቱ ጋር ወደ ዛንዚባር በመጓዝ በጥር ወር 1844 ዓ.ም. እዚያ ደረሱ። ወደ ሞምባሳ የሚሄዱበትን ፈቃድ ከዛንዚባሩ ሱልጣን በማግኘቱ፣ መሀል አገር ከሚገኙት አሮሞዎች ጋር የሚገናኝበትን ዕድል ያስሰ ጀመር። ሉድዊግ ክራፍ በዚህ ጊዜ ለምሥራቅ አፍሪካ ወንጌል የሚደርስበትን ስልት ነድፏል። የምሥራቅ አፍሪካ ዋና ነገድ አሮሞዎች ናቸው ብሎ ያምን ነበር። ሚስቶናውያን ወንጌልን ለአሮሞዎች ቢያደርሱና እነዚህ አፍሪካውያን

ሊሸጡላቸው በተስማሙ ጊዜ እቅዳቸው ከግብ ደረሰ። ራባይ እምጥያ ከሞምባሳ 24 ኪሎ ሜትር ርቆ የሚገኝና 300 ሜትር ከፍታ ያለው ስፍራ ነው። በዚህ የሚስዮን ጣቢያ የታየው የመጀመሪያ ክንዋኔ መልካም ባይሆንም፤ ክራፍና ሬብማን ግን ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ የሚሰጡትን ምስክርነት ቀጠሉ። ክራባይ እምጥያ እየተነሣ ራጃጅም ርቀቶችን መጓዝ የጀመረው ሬብማን ነበር። ታኢታና ቻጋ ወደተባሉ ስፍራዎች ሁለት ጉብኝቶችን በማድረግ በግንቦት ወር 1848 ዓ.ም የኪሊማንጃሮን ተራራ ለማየት የመጀመሪያው አውሮፓዊ ሆነ።

ሬብማን እንደተመለሰ ክራፍ ደግሞ በስተደቡብ ወደሚገኙት የኡሳምባራ ተራራዎች ተጓዘ። የዚያ አካባቢ ንጉሥ ለክራፍ መልካም አቀባበል አደረገለትና ወደፊት ተመልሶ እንዲመጣ ጠየቀው። ከዚያ ቀጥሎ ወደ ምዕራብ ሌላ ጉዞ አድርጎ ነበር። ነገር ግን በዚያ የነበሩ ሰዎች መልካም አቀባበል ስላላደረጉለት ወደ ራባይ ተመለሰ።

ክራፍ በሰሜን የሚገኙ ኦሮሞዎችን ፍላጎት ለማሟላት አንድ ነገር መደረግ ያለበት መሆኑ ይሰማው ነበር። በዚሁ መሠረት ሞምባሳ የሚገኘውን የካምባ አለቃ ለመጎብኘት አሳብ አቀረበና በዕቅዱ መሠረት አነጋገረው። ይህ ኪቮይ የተባለ አለቃ በዝሆን ጥርስ ንግድ ተሰማርቶ ነበር። ክራፍ ኅዳር 1 ቀን 1849 ዓ.ም. ከሞምባሳ ሲወጣ የመጀመሪያ ዓላማው ወደ ሞምባሳ ለንግድ መጥቶ የነበረውንና ተግባቢውን የካምባ አለቃ፤ የኪቮይን መኖሪያ መጎብኘት ነበር። ጉዞው ውኃ አልፎ አልፎ ብቻ በሚገኝበትና የማሳይ ጎሳ አባላት በሆኑ ዘራፊዎች እጅ የመውደቅ አደጋ ባለበት በረሃ የተደረገ እጅግ አስቸጋሪ ነበር። በአንድ ወቅት በቀን 49 ኪሎ ሜትር ተጉዘዋል። ከሦስት ሳምንታት ጉዞ በኋላ 100 ሜትር ከፍታ ላይ ባለውና ከባድ እሳተ ገሞራ በሚገኝበት ያታ ከተባለ አምባ ደረሱ። እዚያ ሆኖ የኪሊማንጃሮን ተራራ ለማየት ይቻላል። ጉዟቸው በሳር የተሸፈነ ምድር የሚያቋርጥ ነበር። በመጨረሻም ኅዳር 26 ቀን የኪቮይ መኖሪያ ከሆነው መንደር ደረሱ። ክራፍ ያቀረበው የሚስዮናዊነት ዓላማው መግለጫም መልካም ተቀባይነት አገኘ። ከዚህ በኋላ የጎሳ አለቃ የሆነው ኪቮይ እንዲህ አለው፦ “ዓላማህን ሙሉ ለሙሉ ተረድቼዋለሁ፤ የጠየቅከው ሁሉ ይሟላልሃል።” ኪቮይ ክራፍን ወደ መሀል አገር አብሮት እንዲዘልቅና ወደ ባሕር ዳርቻው በአራት ወይም በአምስት ወር እንዲመለስ ጠየቀው። ይህ አሳብ ተቀባይነት ስላጣ ኪቮይ አሳቡን ለወጠና “ማውንቴን አፍ ዋይትነስ” ወደተባለው ስፍራ ስለመጓዝ ሌላ ዕቅድ አቀረበለት። ክራፍ ከጥቂት ቀናት ጉዞ በኋላ የኬንያን ተራራ ለመጀመሪያ ጊዜ ተመለከተ። በዚህ ሁኔታ ለአምሳ አንድ ቀናት ከስፍራው ከተለየ በኋላ ታኅሣሥ 21፤ 1849 ዓ.ም. ወደ ራባይ ተመለሰ።

ክራፍ ሚስዮናዊ ሥራን ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ ለማከናወን ያለውን አዲስ ዕቅድ ለመግለጥ በ1850 ዓ.ም. ወደ አውሮፓ ሄደ። ይህ አዲስ አሳብ አፍሪካ ውስጥ ከሞምባሳ ጀምሮ ማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ እስከሚገኘው የጋቦን ወንዝ ድረስ ባሉት ስፍራዎች “እንደ ሰንሰለት የተያያዙ የሚሰዩን ጣቢያዎች” መክፈት ነበር። ይህን አሳቡን የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር ስለወደደው፤ ወደ ምሥራቅ አፍሪካ በሚመለስበት ጊዜ የሚቀጥሉትን ሁለት ማዕከላዊ ጣቢያዎች እንዲያቋቁም ሥልጣን ሰጠው። በሐምሌ ወር 1851 ዓ.ም. የተረጋጋ ሥራውን ለመጀመር ከሞምባሳ ኡካምባኒ ወደተባለው የኪቮይ መንደር ሄደ። እዚያ በደረሰ ጊዜ መልካም አቀባበል ተደረገለት። ከዚያም የጣናን ወንዝ ለማየት ስለፈለገ፤ ከኪቮይና ከሌሎች ሰዎች ጋር ወደ ሰሜን ተጓዘ። እንደ ዴቪድ ሊቭንግስትን እርሱም ለሚስዮናውያን ከስፍራ ስፍራ መዘዋወር እንደ “አውራ ጎዳና” የሚያገለግል ትልቅ ወንዝ ለማግኘት ተስፋ ያደርግ ነበር። ሆኖም ይህ ቡድን ጣና ወንዝ ከመድረሱ በፊት ከመቶ በላይ የሚቆጠሩ ዘራፊዎች በነበሩበት ቡድን ጥቃት ደረሰበት። ኪቮይና የእርሱ ከነበሩት ሰዎች አንዳንዶቹ ተገደሉ። ክራፍና ሌሎቹ ግን በተለያዩ አቅጣጫዎች በመሄድ አመለሙ። በዚህ አኳኋን ብዙ መከራና ችግር ከደረሰበት በኋላ ኪቮይ መንደር ደረሰና የደረሰባቸውን ችግር ሁሉ እዚያ ለነበሩት ነገራቸው። አንዳንድ የመንደሪቱ ነዋሪዎች ኪቮይ ከሞተ፤ ክራፍም መገደል አለበት አሉ። ሌሎቹ ደግሞ ወደ ባሕር ዳርቻው እንዲመለስ ልንፈቅድለት ይገባል ብለው አሰቡ። ከዚህ ሁሉ በኋላ ጥቂት ሰዎች አጅበው ሞምባሳ አደረሱት። ክራፍ ይህን ሁሉ ከተረዳ በኋላ፤ ኡካምባ በተባለው ስፍራ የሚሰዩን ጣቢያ መክፈቱ ተስፋ የሌለው ጉዳይ መሆኑን ተነነዘበ። የሥፍራው ርቀትና እጅግ አደገኛ የነበረው ሁኔታ፤ የማያቋርጥ

ግንኙነት እንዳያደርግ እንቅፋት ሆኖበት ነበር። ስለዚህ ያቀደው የሚስቶን ሥራ ጨርሶ እንዳልቀረ ተስፋ ቢያደርግም፣ ቅር እያለው ለሌላ ጊዜ እንዲሸጋገር ወሰነ።

ክራፍ በ1853 ዓ.ም. በጤንነቱ ምክንያት ወደ አውሮፓ ተመለሰ። አሳምባራ እተባለው ስፍራ የሚስቶን ጣቢያ ለማቋቋም በነበረው ዕቅድ ከቤተ ክርስቲያን ሚስቶናዊ ማኅበር ሚስቶናውያን አንዱ ሊፈጽም ሞክሮ ነበር። የአካባቢው ንጉሥ የሚስቶን ጣቢያ እንዲቋቋም የሚፈቅድ መሆኑን ለክራፍ ቃል ቢገባለትም፣ ያን ዕቅድ ሌላ የቤተ ክርስቲያን ሚስቶናዊ ማኅበር ሚስቶናዊ ይፈጽመው ቢባል አልፈቅድ አለ። በመሆኑም ሚስቶናዊው ሬብማን የተባለውን ሰው ብቻ ሥራው ላይ በመተው፣ በ1855 ዓ.ም. ወደ አውሮፓ ተመለሰ። በ1856 ዓ.ም. ሱልጣኑ በመሞቱ በአካባቢው በተፈጠረው የፖለቲካ ያለመረጋጋት ምክንያት ሬብማን ራባይ እና ሞምባሳ ውስጥ ብቻ ከሠራ በኋላ በ1875 ዓ.ም. ከምሥራቅ አፍሪካ እስከሄደ ድረስ ምንም ተጨማሪ ጉዞ አላደረገም።

ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ የጀመረው የፕሮቴስታንት ሚስቶናውያን “ቀዳሚ ተልእኮ” በዚህ ሁኔታ ተጠቃለለ። እነዚህ የቤተ ክርስቲያን ሚስቶናዊ ማኅበር ሚስቶናውያን ይህን ሁሉ ጥረት ቢያደርጉም፣ ብዙ ሰዎች ወደ ክርስትና ሲለወጡ አላዩም፣ ወንጌልንም ራቅ ወዳለ ስፍራ እምብዛም ፈቀቅ አላደረጉትም። ሥራው ግን ተጀምሮ ነበር። በክራፍና በሬብማን በተሠራው ጥናትና በቀረበው ዘገባ መሠረት፣ ሌሎች የጌታ አገልጋዮች ሊከተሉና ሥራውን ሊቀጥሉ ይችሉ ነበር።

ነጻ በወጡ ባሪያዎች መካከል የነበረው ሚስቶናዊ ሥራ

የሮም ካቶሊካውያን በ1863 ዓ.ም. ዛንዚባር ደሴት ላይ ትልቅ የሚስቶን ጣቢያ አቋቋሙ። ሕንጻዎችንና ቤተ ክርስቲያን ለመገንባት የሚያስችላቸው በርከት ያለ ገንዘብም ከፈረንሳይ መንግሥት አገኙ። ሥራው ብዙም ሳይቆይ ከደሴቲቱ ወደ ዋናው አገር ዘለቀና፣ ባጋሞቶ በተባለው ስፍራ የሙት ልጆች ማሳደጊያና ነጻ የወጡ ባሪያዎች የሚሠሩበት ማዕከል ተቋቋመ። በ1873 ዓ.ም. ሴቶች መነኮሳትን የማዘጋጃ ስልጠና እስከ መሰጠት ችሎታ ያለው በጣም ትልቅ የሚስቶን ጣቢያ ተቋቋመ።

ነጻ የወጡ ባሪያዎችን ለመርዳት ፍላጎት የነበራቸው የሮም ካቶሊካውያን ብቻ አልነበሩም። ስር ባርትል ፍሬሬ የተባለ ሰው በ1873 ዓ.ም. የቤተ ክርስቲያን ሚስቶናውያን ማኅበር ነጻ ለወጡ ባሪያዎች የሚሆን መጠለያ እንዲሠራ አሳብ አቀረበ። ሬብማን ወደ አውሮፓ እንዲመለስ በተገደደበት በ1875 ዓ.ም. ፍሬሬታውን በቤተ ክርስቲያን

ሚስቶናውያን ማኅበር ተመሠረተች። የእንግሊዝ የባሕር ኃይል ህንድ ውቅያኖስ ላይ ከዓረብ ጀልባዎች ያገኘውን ነጻ የወጡ ባሪያዎችን ንብረት በመርከብ በማምጣት ፍሬሬታውን ላይ አራገፈ። ይህ ሥራ በፍጥነት አደገና አስጨናቂ የነበረውን የዓረብ የባሪያ ንግድ እንቅስቃሴ ድል በማድረግ ረገድ ይፈለግ የነበረውን እርዳታ አሟላ።

የመቶዲስት ቤተ ክርስቲያን ሥራ

ይህ በዚህ እንዳለ በ1862 ዓ.ም. የተባበሩት የመቶዲስት ነጻ አብያተ ክርስቲያን፣ ክራፍ በመጽሐፍ የገለጠውን የኦሮሞ ነገድ በወንጌል የመድረስ ኃላፊነታቸውን ለመወጣት ወሰኑ። ክራፍ እራሱ አራት ሚስቶናውያን ያሉበት ቡድን ወደ ሞምባሳ እንዲመጣ አደረገ። የቡድኑ አባላት ከሞምባሳ በስተሰሜን 25 ኪሎ ሜትር ርቆ በሚገኘውና ሪቤ በተባለው ስፍራ አዲስ የሚሰቡን ጣቢያ እንዲያቋቁሙ ከረዳቸው በኋላ ወደ አውሮፓ ተመለሰ። ከአራቱ ሚስቶናውያን መካከል ሦስቱ ቶማስ ዌክፊልድ የተባለ ጓደኛቸውን ብቻ ትተው ወዲያውኑ ወደ አውሮፓ ተመለሱ። ብዙም ሳይቆይ ቻርልስ ኒው የተባለ ሚስቶናዊ መጣና ከቶማስ ጋር በአንድነት ሥራቸውን በትጋትና በቅልጥፍና ያከናውን ጀመር።

የኦሮሞን ነገድ ለመጎብኘት መጀመሪያ በመርከብ፣ ቀጥሎም በእግራቸው ወደ ማሊንዲ ተጓዙ። በመጨረሻ ከጣና ወንዝ አልፎ ሦስት መቶ ያህል ሰዎች ወደሚኖሩበትና የጋንዳ የኦሮሞ አለቃ ወዳለበት አንድ መንደር ደረሱ። በዚህ መንደር መልካም አቀባበል የሚደረግላቸው፣ ከማሳይ ጎሳ ጥቃት ጥበቃ ሲደረግላቸው እንደሆነ ተገንዝበው ነበር። በመጨረሻ ይህ ጦረኛና የሚፈራ ነገድ በምድሪቱ ሁሉ ተሰራጭቶ እንደሚኖርና፣ ወደዚያ መቅረባቸው እንኳ ቢሰማ ዜናው ድንጋጤ ወይም ሽብር ሊፈጥር እንደሚችል ተገነዘቡ። መቶዲስቶች ምቹ የሆነ የሚሰቡን ጣቢያ ለማግኘት ባለመቻላቸው፣ የኦሮሞን ነገድ ብዛትና ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ ያላቸውን ጠቃሚ ስፍራ አስመልክቶ ክራፍ የነበረው አሳብ የተሳሳተ ነበር ወደሚል ውሳኔ ደረሱ። በደቡቡ የኢትዮጵያ ክፍል የሚገኘው የኦሮሞ ነገድ ደሀና የማሳይን ጎሳ ለማሸነፍ የሚያበቃ ጥንካሬ የሌለው መሆኑን ተገነዘቡ። የነገዱ የሕዝብ ብዛት በጣም አነስተኛ ይመስል ስለነበር፣ ዌክፊልድና ኒው የተባሉት ሚስቶናውያን የምሥራቅ አፍሪካ “ዋና ነገድ” ኦሮሞዎች ናቸው ብሎ ክራፍ የሰነዘረው አሳብ የተሳሳተ ነው ወደሚል ድምዳሜ ደረሱ። መቶዲስቶች ከእነርሱ ጋር ሪቤ ወደተባለ ስፍራ ይሄዱ ዘንድ አንዳንድ ኦሮሞዎችን አበረታቷቸው። እነዚህ ሚስቶናውያን የእግዚአብሔርን ቃል በማስተማራቸው በ1870 ዓ.ም. የመጀመሪያዎቹ የኦሮሞ ነገድ ክርስቲያኖች ተጠመቁ። መቶዲስቶች እስከ 1885 ዓ.ም.

ድረስ በአሮሞ ምድር የሚሰዩን ጣቢያ ለማቋቋም አልቻሉም ነበር። ተሳክቶላቸው ቢያቋቋሙም ከሦስት ወር በኋላ በአንዳንድ የማሳይ ጎሳዎች ስለተወረረ እዚያ የነበሩት የመጀመሪያ ሚስቶናውያን ተገደሉ። ስለዚህ ወደ አሮሞዎች የሚደረገው ሚስቶናዊ ተልዕኮ እንደገና ተገታ።

ቡጋንዳ ወንጌልን ተቀበለ

ወንጌል በ1878 ዓ.ም. ራቅ ብለው ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ ወደሚገኙና አሁን ኬንያና ታንዛኒያ ብለን ወደምንጠራቸው ስፍራዎች አልደረሰም ነበር። ሆኖም በ1877 ዓ.ም. ወንጌልን ወደ ቡጋንዳ ለማድረስ ሚስቶናውያን ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ የሚገኙ ብዙ ሕዝቦችን አልፈው ሄዱ። ይህ የሆነው ለምን ነበር? ቡጋንዳዎች ከእነርሱ በስተ ምሥራቅ ከሚገኙት ሰዎች ቀድመው በወንጌል የተደረሱት ለምን ነበር?

ለእነዚህ ጥያቄዎች የሚሆን መልስ ሔንሪ ስታንሊ በተባለ ሰው ሰብዕና ውስጥ ይገኛል። ሊቭንግስተን በ1872 ዓ.ም. ከስፍራው ከሄደ በኋላ፣ ስታንሊ ወደ ብዙ ተጨማሪ የአፍሪካ አገሮች የመጓዝ ከፍተኛ ፍላጎት አድርጎት ነበር። በ1874 ዓ.ም. ዛንዚባር ደረሰና፣ በዓመቱ መጨረሻ ወደ ምድሪቱ ዋና ክፍል በመቃረብ ትልቅ አሳሽ ቡድን አሰባሰበ። የቡድኑ አባላት ግብ የቪክቶሪያ ሐይቅ ሆኖ፣ ዓላማቸው የክልሉን መልክዓ-ምድር ይበልጥ ማወቅ ነበር። ስታንሊ ከሐይቁ በስተሰሜን እንደደረሰ የቡጋንዳውን ንጉሥ ሙቲሳን አግኝቶ ነበር። ስታንሊ ሚስቶናዊ ባይሆንም፣ ከንጉሥ ሙቲሳ ጋር ባደረገው ውይይት ስለ ክርስትና ነገረው። ከንጉሡ ጋር ውይይት ባደረገ ጊዜ የረዳው፣ ዳሊንግተን ሙፍታ የተባለ አገልጋዩ ነው። ሙፍታ ከማላዊ ሐይቅ አካባቢ ነጻ የወጣ ባሪያ ሲሆን፣ እርዳታ ያገኘውና የሰለጠነው በዩኒቨርስቲዎች ሚስቶን አማካይነት ነበር። ክርስቲያን ከሆነበት ጊዜ ጀምሮ የጎሳ መሪ ለሆነው ካባካ* ስለ ክርስቶስ ለመመስከር ጽኑ ፍላጎት ነበረው። ስታንሊ ይህን ሲረዳ ለካባካውና ለቤተ መንግሥቱ መመስከሩን እንዲቀጥል እዚያው ተወው። ይህ ከሆነ በኋላ ሙፍታ ለማስተማሪያ ይረዳው ዘንድ በስዋሂሊኛ የተጻፈ መጽሐፍ ቅዱስ፣ ጥቁር ሰሌዳና ጠመኔ እንዲላክለት ጠየቀ። ረዳት አስተማሪም ጠይቆ ነበር። ቤተ ክርስቲያኒቱን ትልቅ ለማድረግ ለቤተ ክርስቲያን ሚስቶናዊ ማኅበር ሚስቶናውያን መንገድ ያዘጋጁት አፍሪካውያን ክርስቲያኖች ናቸው።

ስታንሊ ከካባካ ከመለየቱ በፊት በአሜሪካና በእንግሊዝ ጋዜጦች የወጣ አንድ ደብዳቤ ጽፎ ነበር። በዚህ ደብዳቤው፣ በመካከለኛው አፍሪካ ስላለና እጅግ ጠንካራ በሆነ ንጉሥ ስለሚመራ አንድ ብርቱ መንግሥት

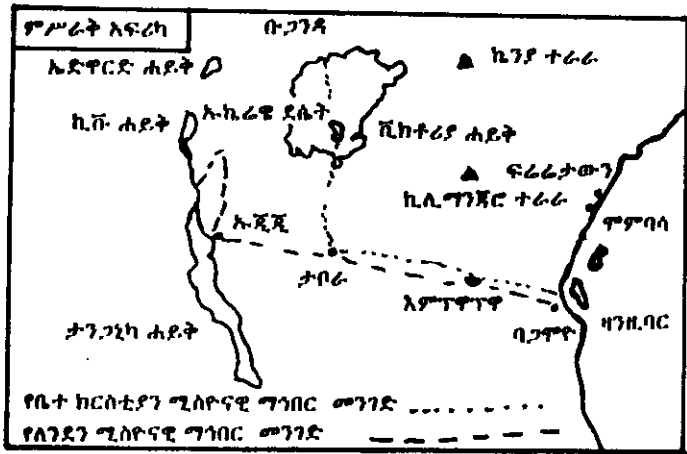
* ካባካ ለንጉሥ የሚሰጥ ማዕረግ ነው።

ገልጧል። ደብዳቤው ንጉሡ ስለ ክርስትና ከፍተኛ ፍላጎት እንዳደረገበትና፤ ሌሎች ሰዎች ወደ እርሱ መጥተው ይበልጥ ይነግሩት ዘንድ እንደሚሻ የሚያስረዳ ነበር። ያ ደብዳቤ እንግሊዝ ውስጥ ከፍተኛ ፍላጎት ፈጠረና፤ ወዲያውኑ ቡጋንዳ ውስጥ የወንጌል ሥራ ለመጀመር ይችል ዘንድ የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናዊ ማኅበር አምስት ሺህ ፓውንድ አገኘ። መዋጮው ቀጠለና ደብዳቤው እንግሊዝ በደረሰ በስድስት ወር ውስጥ የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር ቡጋንዳ ውስጥ የሚሰዩን ጣቢያ ለማቋቋሚያ የሚሆነው አሥራ ሁለት ሺህ ፓውንድ አገኘ። ለዚህ አገልግሎት የተሠማሩት የመጀመሪያዎቹ ስምንት የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር ሚስዮናውያን ምሥራቅ አፍሪካ የደረሱት በሰኔ ወር 1876 ዓ.ም. ነው። በዓመቱ ደግሞ የመጀመሪያዎቹ ሁለት ሚስዮናውያን የሙቲሳ ዋና ከተማ ከሆነው ስፍራ ደረሱ። እነዚህ ሁለት ሚስዮናውያን ከንጉሡ ጋር ከተገናኙ በኋላ ዳሊንግተን ሙፍታ በታማኝነት ስለክርስቶስ ሲያስተምር አገኙት። ንጉሥ ሙቲሳ ለቤተ ክርስቲያን ሚስዮናዊ ማኅበር የሚሰዩን ጣቢያ መሥሪያ መሬት ሰጣቸውና፤ ወዲያውኑ ቤት ተገነባ። ከሚስዮናውያኑ አንዱ በዚህ ሥራ ሊረዳቸው የሚመጣውን ሰው ለመቀበል ቪክቶሪያ ሐይቅ ላይ በመርከብ ጉዞ ጀምሮ ነበር። ነገር ግን ሁለቱም ሚስዮናውያን ኡኬሬዌ እተባለ ደሴት ላይ እንዳሉ ተገደሉ። ይህ ለቤተ ክርስቲያን ሚስዮናዊ ማኅበር አስደንጋጭ ነገር ቢሆንም፤ ሥራውን ለማቆም የሚያስገድድ አልነበረምና ሚስዮናዊው ተግባር ቀጠለ።

ንጉሥ ሙቲሳ ክርስቲያንነቱን ለሰው ሁሉ ከማሳወቁ ባሻገር፤ ቤተ መንግሥቱ ውስጥ የአሁኑ የአምልኮ ፕሮግራም ማካሄድ ጀመረ። ይህ ፕሮግራም አለቆች፤ አገልጋዮችና የንጉሡ ቤተሰቦች ሁሉ የሚካፈሉበት ነበር። የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር ሚስዮናውያን ወደ እነርሱ የሚመጣውን ሁሉ ሊያገለግሉ ቢችሉም፤ ወደየጠሩ እየሄዱ ወንጌልን እንዲያዳርሱ ፈቃድ አላገኙም ነበር። ወደ እነርሱ የሚመጣው አብዛኛው ሰው መጽሐፍ ቅዱስን ለማንበብ ይችል ዘንድ ትምህርት ያስፈልገው ነበር።

ኡኬሬዌ ደሴት ላይ የተፈጸመውን የሁለቱን ሚስዮናውያን ግድያ እንደሰማ ወዲያውኑ ወደ ቡጋንዳ የመጣው፤ በዘመኑ እጅግ የላቀ ችሎታ ከነበራቸው ሚስዮናውያን አንዱ የሆነው አሌክሳንደር ማኪ ነው። ይህ ሰው ታላቅ ሰባኪና መልካም አስተማሪ ከመሆኑም በላይ ብዙ ጊዜ በየእሁዱ ለካባካ ይሰብክ ነበር። የባሪያ አሳዳሪነትን፤ ጥንቆላንና ከአንድ በላይ ጋብቻን በመቃወም ያለፍርሃት ሰብኳል።

በ1879 ዓ.ም. በንጉሡ ግቢ ችግር በተነሣ ጊዜ እንኳን ነገር ሁሉ በጥሩ ሁኔታ የሚከናወን ይመስል ነበር። በኋላ አንድ የሮም ካቶሊክ ሚስዮናዊ ወደ ሙቲሳ በመምጣት ቡጋንዳ ውስጥ የሚሰዩን ጣቢያ

ለማቋቋም ይችላል እንደሆነ ይጠይቀዋል። ማኪ ይህን ሲረዳ ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ ሚስዮናዊ ገና ያልደረሰባቸውና በመቶ የሚቆጠሩ ብዙ ነገዶች እንዳሉ ለካቶሊካውያን ሊገልጥላቸው ይሞክራል። በዚህ መሠረት ካቶሊኮቹ ከቡጋንዳ ይልቅ፣ ወንጌል ባልደረሰባቸው ስፍራዎች ሥራቸውን ቢጀምሩ ይሻል ነበር። እነርሱ ግን ሌላ ስፍራ ሥራ ለመጀመር ፈቃደኞች አልሆኑም፤ ከቤተ ክርስቲያን ሚስዮናዊ ማኅበር ጋር ለመወዳደር የመጡ መሰሉ። ካባካ የፈረንሳይ ካቶሊካውያን እዚያው እንዲቆዩ ፈቀደላቸው። ዘግየት ብለን በምናደርገው ጥናት፣ ካቶሊካውያን በቡጋንዳ ሥራ እንዲጀምሩ መወሰኑ፣ የብዙ ሰዎችን ሞት በማስከተልና በመንግሥቱ ውስጥ የወንጌልን መስፋፋት በማዘግየት ባላንጣነት የፈጠረበትን ሁኔታ እንመለከታለን።

የለንደን ሚስዮናዊ ማኅበር ከቪክቶሪያ ሐይቅ በስተ ደቡብ በታንጋኒካ ሐይቅ ዳርቻ ሥራ ጀመረ። የመጀመሪያውን ጣቢያ ኡጂጂ በተለባለው ስፍራ ለመክፈት በተደረገው ሙከራ፣ ብዙ ሚስዮናውያን ከሞቱ በኋላ በ1879 ዓ.ም. ሁለት ጣቢያዎች ተከፈቱ። በመሆኑም ሥራው በታንጋኒካ ሐይቅ አካባቢ የሻማ ብርሃን ያህል ተለኮሰና በአካባቢው ለሚኖሩ ሕዝቦች የወንጌል መልእክት ተዳረሰ።

በመጨረሻም ከ1840-1878 ዓ.ም. ባለው ጊዜ፣ ቤተ ክርስቲያን በኢትዮጵያ የነበረችበትን ሁኔታ መመልከት አለብን። በዚህ ጊዜ ክራፍን ጨምሮ አንዳንድ ሚስዮናውያን ኢትዮጵያ ውስጥ ሚስዮናዊ ሥራ ለመጀመር ሞክረዋል። በገጠሩ የነበሩት ብዙ ሰዎች ክርስትናን በግልጥ የተረዱ አይደሉም። የሚስዮናውያኑ ዓላማ ወንጌልን ለሕዝቡ ግልጥ

ማድረግ ቢሆንም፤ ከክፍሉ ቀላውስት ተቃውሞ ገጠማቸው። መንግሥት ራሱ ሥራውን አስቸጋሪ ያደረገባቸው ከመሆኑም በላይ፤ ከ1860-1875 በአገሪቱ የነበረው አለመረጋጋት ለሥራው ተጨማሪ እንቅፋት ሆነ። በ1878 ዓ.ም. ኢትዮጵያም ሆነ ሱዳን ውስጥ የነበሩት የሚስቶን ጣቢያዎች በጣም ጥቂት ነበሩ።

ጥያቄዎች

1. ሉድዊግ ክራፍ አፍሪካ ውስጥ ሥራ የጀመረው የት ነበር? ስፍራውንስ ለምን ተወው?
2. ክራፍ ወንጌልን ለእርሞዎች ማድረስ ጠቃሚ መሆኑ የተሰማው ለምን ነበር?
3. ክራፍ እና ኪቮይ የተባለው የጎሳ አለቃ ታና ወንዝ አካባቢ ያለውንና ኡካምባኒ የተባለውን ስፍራ ለመጎብኘት ሲሞክሩ ምን ተፈጻመ?
4. ፍሬፊታውን ምንድነው? የተጀመረው እንዴት ነበር?
5. መቶዲስቶች እርሞዎችን በወንጌል ለመድረስ ያደረጉት ጥረት ምን ነበር?
6. ሔንሪ ስታንሊ ቡጋንዳ ውስጥ የሚስቶን ሥራ ይጀመር ዘንድ እርዳታ ያደረገው እንዴት ነው?

መካከለኛው ምዕራብ አፍሪካ

1840-1878 ዓ.ም.

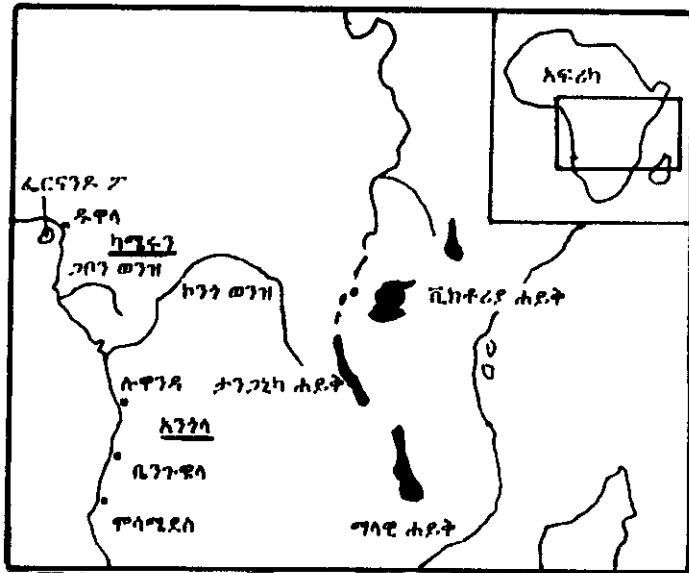
አፍሪካን በወንጌል ለመድረስ ከ1840-1878 ዓ.ም. የተደረጉትን ሁለት ዋና ዋና ጥረቶች ከተመለከትን በኋላ፤ ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ የተጀመረውን ሥራ አጥንተናል። ይህን የታሪክ ክፍለ ጊዜ ለማጠናቀቅ፤ በመካከለኛው ምዕራብ አፍሪካ የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያንና የሮም የካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ሥራ እንዴት እንደተጀመረ እንመለከታለን።

ካሜሩን

የካሜሩን ቤተ ክርስቲያን ምሥራታ የተጀመረው በ1843 ዓ.ም. አንዳንድ የባፕቲስት ሚስዮናውያን ካሜሩን ወንዝ መዳረሻ ላይ ከአካባቢው አለቃ መሬት በገዙ ጊዜ ነበር። እነዚህ ሚስዮናውያን በፌርናንዶ ፖ ደሴት ሥራ የጀመሩት የምዕራብ ኢንዲስ ባፕቲስት ሚስዮን አካል ነበሩ። ሚስዮኑ ውስጥ ከነበሩት ሰዎች ብዙዎቹ፤ ክርስትናን ወደ እናት አገራቸው አፍሪካ ለማድረስ የሚፈልጉና ከጃማይካ ነጻ የወጡ ባሪያዎች ናቸው። በዚሁ መሠረት ተረጋግተው ሥራቸውን ካሜሩን ውስጥ የጀመሩት በ1845 ዓ.ም. ነበር።

ካሜሩን ውስጥ የመጀመሪያውን የሚስዮን ጣቢያ የመሠረተው ሚስዮናዊ አልፍሬድ ሳከር ይባላል። የቆረቆረውን የሚስዮን ጣቢያ ቤቴል ብሎ ጠራው። ባደረገው እንቅስቃሴ በአካባቢው ወደነበሩበት ሰዎች በአጭር ጊዜ ውስጥ ሊደርስ ችለ። ዱዋላ የተባለውን ቋንቋ በአጭር ጊዜ ተምሮ በ1848 ዓ.ም. የማቴዎስን ወንጌል በዚሁ ቋንቋ አሳተመ። ሥራው ለርሱና አብረውት ለነበሩ ጓዶቹ ቀላል አልነበረም። የካሜሩን ነገዶች በናይጀር ዴልታ እንደሚገኙት ነገዶች በጣዖትና በርኩሳን መናፍስት አምልኮ ሳቢያ በስይጣን በጥብቅ ተይዘው ነበር።

በ1858 ዓ.ም. የስፔይን ካቶሊካውያን ፌርናንዶ ፖ ውስጥ ይሠሩ የነበሩትን የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን በሙሉ አባረሯቸው። ባፕቲስት ሚስዮናውያኑም ወደ ካሜሩን የሚያደርሰውን ወንዝ በመሻገር አካባቢው ከነበሩት፤ ከአልፍሬድ ሳከርና ከሌሎች ሚስዮናውያን ጋር ይሠሩ ጀመር። ሳከር በ1872 ዓ.ም. የትርጉም ሥራውን በማጠቃለል፤ መላውን መጽሐፍ ቅዱስ በዱዋላ ቋንቋ እንዲታተም አደረገ። በኋላም እዚያው ካሜሩን ውስጥ እየሠራ በ1877 ዓ.ም. ጡረታ ወጣ። ያኔ የባፕቲስት ቤተ ክርስቲያን በሚገባ ተመሥርታ ነበር።

ጋቦን

የመጀመሪያው የጋቦን ሚስዮናዊ ጣቢያ የተቋቋመው፤ ለውጭ ሚስዮናዊ ተልእኮ የአሜሪካ ኮሚሽነሮች ቦርድ በተባለው ድርጅት አማካይነት ነበር። ሚስዮናውያኑ በጋቦን ወንዝ ዳርቻዎች በሚገኝ የአካባቢው ዋና አለቃ በ1842 ዓ.ም. መልካም አቀባበል ተደረገላቸውና፤ ለመጀመሪያዎቹ ሦስት ዓመታት ሥራውን በሚገባ ሲያከናውኑ ቆዩ። በ1845 ዓ.ም. ፈረንሳውያን መሣሪያ ያጣመደች ጀልባ ወደ ጋቦን ወንዝ በመላክ የሚስዮን ጣቢያው የነበረበትን ከተማ ደበደቡት። ስለዚህ የከተማይቱ አለቃ የነገዱን ምድር በፈረንሳይ ሞግዚትነት ሥር ለማስገባት ተገደደ። ከዚያ በኋላ ፈረንሳውያን በአካባቢው እንዲሠሩ የሚፈቅዱት ለሮም ካቶሊካውያን ብቻ ይሆናል ብለው ፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን ሰጉ። ሥራው በጋቦን ወንዝ አካባቢ ቀጠለ። ፈረንሳውያኑ ከያዙት ክልል ውጭ ሁለት አዳዲስ ጣቢያዎች ተቋቋመው ነበር። ጣቢያዎቹ 80 እና 134 ኪሎ ሜትር ወደ መሀል አገር ገባ ያሉ ናቸው። ይህ የሚስዮናውያን ቡድን የወንዶችና የሴቶች ትምህርት ቤቶችን ያስተዳድርና አብያተ ክርስቲያንን ይገነባ ጀመር። ይሁን እንጂ የአካባቢው ነገዶች ለወንጌል መልእክት ፈጣን መልስ አልሰጡም።

የአሜሪካ ፕሬስቢቴሪያን ቤተ ክርስቲያን ጋቦን ውስጥ ሥራውን የጀመረው በ1861 ዓ.ም. ነው። ታዲያ በአካባቢው መጀመሪያ ሥራ የጀመረው ሚስዮናዊ አሥሩን ዓመታት ያሳለፈው፤ ቋንቋ በማጥናት ነበር።

በመጨረሻም በ1874 ዓ.ም. ከባሕር ዳርቻው 208 ኪሎ ሜትር ያህል ወደ መሀል አገር ገባ ብሎ በሚገኝ ስፍራ የሚሰዩን ጣቢያ አቋቋመ። በ1870 ዓ.ም. የአሜሪካ ኮሚሽኖች ቦርድ በአካባቢው መሥራቱን ለማቆም ወሰነና ጋቦን ውስጥ የነበሩትን ሦስት የሚሰዩን ጣቢያዎች ለአሜሪካን ፕሬስቢቴሪያን ሚሰዩን አስተላለፈ።

የሮም ካቶሊካውያን ጋቦን ውስጥ ሥራ የጀመሩት በ1840 ዓ.ም. ነበር። ፈረንሳውያን ጋቦንን የቅኝ ግዛት ያደረጓት በፈረንሳውያን የሮም ካቶሊካውያን አማካይነት ነው። ብዙዎቹ የሮም ካቶሊክ ሚስዮናውያን በፈረንሳይ የመንግሥት ሆስፒታል ውስጥ ይሠሩ ነበር። የካቶሊክ እምነት ተከታይ ለመሆን የሚሹ ሰዎች ለጥምቀት የሚጠየቁት ነገር የፕሮቴስታንቶችን ያህል አስቸጋሪ ባይሆንም፤ ወደ እምነቱ የመጡት ሰዎች ብዙ አልነበሩም። የካቶሊካውያን የወቅቱ ችግር፤ ሰዎችን ለማጥመቅ ከመቸኮላቸው የተነሣ ለሞት የሚያጣጥሩ አፍሪካውያንን ሳይቀር በማርክፍክፍ ማጥመቃቸው ነበር። (ካቶሊካውያን እንዲህ ዓይነቱ ጥምቀት ለሞት የቀረበውን ሰው ካቶሊክ በማድረግ ወደ መንግሥተ ሰማያት እንዲገባ ያደርገዋል የሚል እምነት ነበራቸው።) ከእንዲህ ዓይነቱ ጥምቀት በኋላ ሰዎቹ ወዲያውኑ ይሞቱ ስለነበር፤ የአካባቢው አፍሪካውያን እንደ ሰው በካቶሊካውያን ከተጠመቀ ወዲያውኑ ይሞታል ብለው እንዲያምኑ አደረጋቸው። የፈረንሳይ ሚስዮናውያን ይህን ፍርሃት ለማስወገድ ብዙ ዓመታት ወስዶባቸዋል። በዚህ አኳኋን ትሠራ የነበረችው ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን፤ በ1878 ዓ.ም. ጋቦን ውስጥ የነበሯት አባላት ቊጥር ሁለት ሺህ ያህል ነበር።

የኮንጎ ወንዝ አካባቢ

ኮንጎ ወንዝ አካባቢ የነበረው የሮም ካቶሊኮች ሚስዮናዊ ሥራ በ1790 ዓ.ም. ወደ መጥፋቱ ተቃርቦ ነበር። እንደሚታወሰው 1790 ዓ.ም. የፕሮቴስታንቶች ሚስዮናዊ ሥራ አፍሪካ ውስጥ በብዛት የጀመረበት ጊዜ ነበር። የፕሮቴስታንቶች ሥራ ማደግ በጀመረ ጊዜ፤ ኮንጎ የነበረው የካቶሊኮች ሚስዮናዊ ሥራ ደግሞ በመጥፋት ላይ ነበር። በፖርቱጋል፤ በስፔይንና በጣሊያን በነበሩ የሮም ካቶሊካውያን መካከል በነበረው ክርክር ምክንያት ጥቂት የነበረው የካቶሊኮች ሚስዮናዊ ሥራ በ1850 ዓ.ም. ሙሉ በሙሉ አበቃ። ሥራቸውን ያላቆሙት የካቶሊክ አብያተ ክርስቲያን ራቅ ብለው ደቡብ አንጎላ ውስጥ የሚገኙት ብቻ ነበሩ። በ1860 ዓ.ም. የካቶሊክ ሚስዮናዊ ጣቢያዎች የሚገኙባቸው የባሕር ዳርቻ ከተማዎች ሉዋንዳ፤ ቤንጉዌላና ሞሳሚደስ ብቻ ሲሆኑ፤ የአንጎላ መሀል አገር ያኔ በወንጌል አልተደረሰም ነበር።

በፈረንሳይ የመንፈስ ቅዱሳውያን አበው፥ ኮንጎ ወንዝ አካባቢ አዲስ የካቶሊክ ሚስዮን ጣቢያ እንዲገነቡ በ1865 ዓ.ም. ከጳጳሱ ፍቃድ አገኙና በ1866 ዓ.ም. የመጀመሪያዎቹ ሁለት ሚስዮናውያን እስፍራው ደረሱ። ሚስዮናውያኑ በአካባቢው በሚዘዋወሩበት ጊዜ፥ በቀደምት ክፍለ ዘመናት ፖርቱጋሎች የሠራቸውን የሚስዮናዊ ሥራ ቅሬታዎች አገኙ። በ1877 ዓ.ም. ስምንት ሚስዮናውያን ያሉባቸውን አራት የሚስዮን ጣቢያዎች ባሕሩ ዳር አቋቋሙ። ሰባ ተማሪዎች የሚማሩበት ትምህርት ቤትም መሠረቱ። እስከ 1876 ዓ.ም. ድረስ 163 ጥምቀቶች መከናወናቸውም ተመዝግቧል።

ካቶሊካውያን ኮንጎ ወንዝ አካባቢ የሚስዮናዊነት ሥራቸውን በሚገባ አከናውነዋል። ከጥቂት ዓመታት በኋላ ደግሞ የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን የኢየሱስ ክርስቶስን ወንጌል ለመስበክ ወደ ክልሉ ለመግባት ችለዋል።

ጥያቄዎች

1. የመጀመሪያው ሚስዮናዊ ካሜሩን ወደሚባለው አገር የገባው መቼ ነበር? መጽሐፍ ቅዱስ ሙሉ በሙሉ ወደ ዱዋላኛ ቋንቋ የተተረጎመው መቼ ነው?

2. ጋቦን ውስጥ ሥራ የጀመሩት ሁለት የአሜሪካ ሚስዮናዊ ድርጅቶች የትኞቹ ናቸው? ሥራቸውን የጀመሩትስ መቼ ነበር?

3. የሮም ካቶሊካውያን ኮንጎ ወንዝ አካባቢ ሥራቸውን እንደገና ያቋቋሙት መቼ ነበር?

አፍሪካን እንደ ቅርጫ መከፋፈል

አያሌ ሚስዮናውያን አፍሪካ ውስጥ አዳዲስ ጣቢያዎችን ይከፍቱ በነበሩበት ከ1840-1878 ዓ.ም. ባለው ጊዜ፤ ሥራ የበዛባቸው ሌሎች አውሮፓውያንም አህጉሪቱ ውስጥ ነበሩ። እነርሱም፡- እንደ በርቶን፣ ቤከርና ስታንሊ ያሉ አገር አሳሾች ናቸው። እነዚህ አሳሾች የጻፏቸው ዘገባዎች፣ በአውሮፓ የነበሩ ሚስዮናዊ ማኅበራት ስለ አፍሪካ መሀል አገሮች ላላቸው ፍላጎት አንዳንድ አሳቦች ያበረከቱ ናቸው። ዘገባዎቹ፣ በአንዳንድ የንግድ ኩባንያዎችና በአውሮፓ የፖለቲካ ሰዎች ተነበው ነበር። በመሆኑም ከ1878-1914 ዓ.ም. ብዙ አውሮፓውያን ነጋዴዎችና አሳሾች የኢየሱስ ክርስቶስን ወንጌል ለማስፋፋት ሳይሆን፤ ሀብትና ዝና ወይም ከሁለት አንዱን ለማግኘት ወደ አፍሪካ ይመጡ ጀመር። በአፍሪካ የቤተ ክርስቲያን ምሥረታና እድገት ላይ የጀመርነውን ጥናት ለአንድ አፍታ ቆም አድርገን፣ ክርስትና ይበልጥ ወደፊት እንዳይራመድ ተጽእኖ ያደረጉበትን የፖለቲካ ሁኔታዎች በአጭሩ እንመለከታለን።

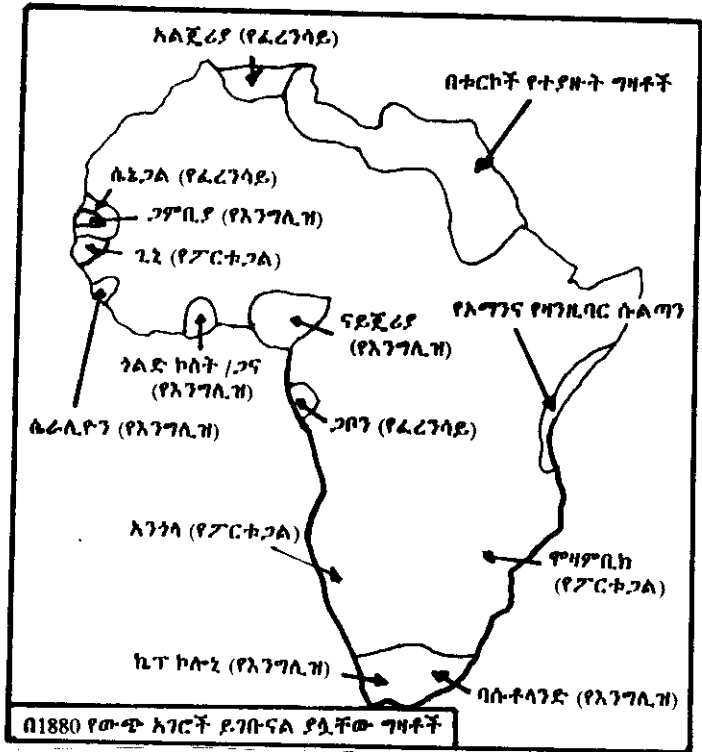
ዛሬ ብዙዎቹ የአፍሪካ አገሮች የሚመሩት እራሳቸውን በቻሉ መንግሥታት ነው። ከጥቂት ዓመታት በፊት ግን አብዛኛዎቹ የአፍሪካ ሕዝቦች በቅኝ ገዢዎች መዳፍ ውስጥ እንደነበሩ ይታወሳል። አውሮፓውያን የአፍሪካን ጉዳዮች የተቆጣጠሩት ለምን ያህል ጊዜ ነበር? ቅኝ ገዢዎች ወደ አፍሪካ የመጡት መቼ ነው? ብዙ ተመራማሪዎች አብዛኛው የአፍሪካ ክፍል በቅኝ ገዢዎች የተዳደረው ከአንድ መቶ ዓመት በላይ ለሆነ ጊዜ ይመስላቸዋል። እንዲያ አይደለም። በ1879 ዓ.ም. አህጉሪቱ ውስጥ ከነበሩት አገሮች ዘጠና ከመቶው የሚተዳደሩት በራሳቸው በአፍሪካውያን ነበር። በ1900 ዓ.ም. ጥቂት አገሮች በአውሮፓውያን ይተዳደሩ ጀመር። ከ1878-1900 ዓ.ም. የነበረው ክፍለ ዘመን አፍሪካ በቅኝ ገዢዎች መዳፍ ውስጥ የገባችበትን ሁኔታ ስለሚያመለክት፤ ሊጠና የሚገባ ጠቃሚ ጊዜ ነው።

አውሮፓውያን ወደ አፍሪካ ለመምጣት አንድ ትልቅ ምክንያት የሆናቸው ንግድ ነው። ከ1840-1878 ዓ.ም. ፈረንሳይ በአፍሪካ የባሕር ዳርቻ አካባቢ የራሷ መርከቦች ብቻ የሚነግዱባቸው ስፍራዎች አቋቋመች። እንግሊዝም ተመሳሳይ የሆኑ ጥቂት የንግድ ስፍራዎች ነበሯት። አብዛኛዎቹ የአፍሪካ የባሕር ዳርቻዎች ግን ከአፍሪካውያን ጋር በነጻነት ለመነገድ ለሚሹ ሁሉ ክፍት ነበሩ። በ1870 ዓ.ም. አንዳንድ አውሮፓውያን ነጋዴዎች የተሻለ ንግድ ለመጀመር ወደ መሀል አገር ይገፉ ጀመር። ወዲያውኑ የፈረንሳይ ነጋዴዎች ከእንግሊዝ ጋር በሚያደርጉት ውድድር

መንግሥታቸው ከለላ እንዲሆንላቸው ፈለጉ። እንግሊዛውያንም መንግሥታቸው ፈረንሳውያንን እንዲከላከልላቸው ጠየቁ። አልተስማሙም እንጂ፤ የፈረንሳይና የእንግሊዝ መንግሥታት ነጋዴዎቻቸው ለየግላቸው ስለሚይዟቸው “የተጽእኖ ክልሎች” መወያየት ጀምረው ነበር።

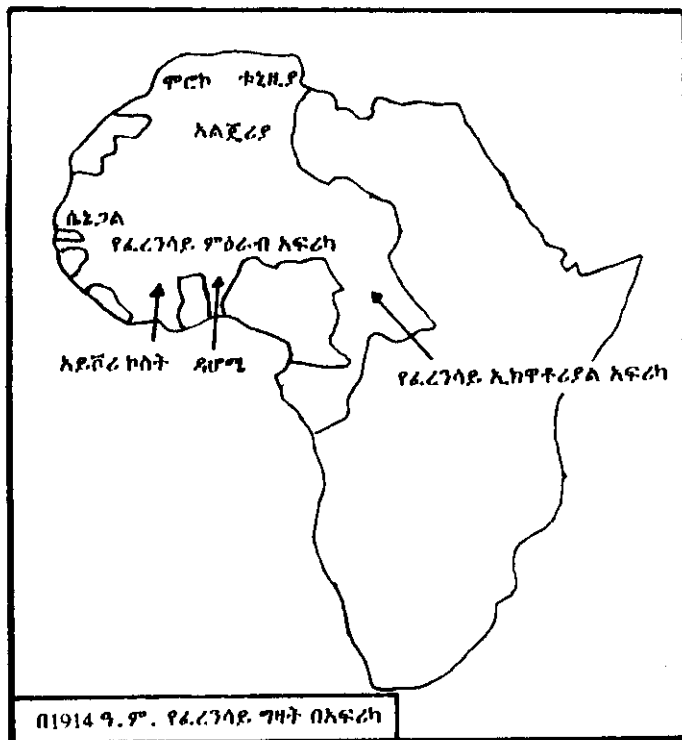
ከ1870-1884 በነበረው ጊዜ የአካባቢውን ጠቅላላ ሁኔታ የለወጡ ሁለት ነገሮች ተፈጸሙ። የመጀመሪያው፤ የቤልጂግ ንጉሥ ሊዎፖልድ አፍሪካ ውስጥ የራሱ መንግሥት እንዲኖረው መወሰኑ ነበር። ሊዎፖልድ በ1876 ዓ.ም. አፍሪካን የሚረዳ ድርጅት ነው በማለት አንድ ተቋም መሠረተ። ይህ የአፍሪካን አንድ ክፍል የራሱ ለማድረግ እንደ ሽፋን የተጠቀመበት ዘዴ ነበር። በዚህ መሠረት በ1879 ዓ.ም. ስታንሊ የተባለውን አሳሽ እዚህ ተግባር ውስጥ አስገባው። ለሚቀጥሉት አራት ዓመታት ስታንሊ ከኮንጎ ወንዝ መግቢያ እስከ ስታንሊ ፏፏቴ (ኪንጋንጋ) ድረስ መንገድና የወንዝ መገናኛዎችን ሲሠራ ቆየ። የሊዎፖልድ ዓላማ፤ የኮንጎን ወንዝ አካባቢ ንግድ በአጠቃላይ መያዝ ነበር። ይህም በኮንጎ ወንዝ ሸለቆ የነበሩትን ንግዶች በሙሉና፤ የወንዝ ላይ መጓጓዣ መሥመሮችን ወደ ራሱ የባቡር ሐዲዶች ማለት ከስታንሊ ኩሬ (ኪንቫሳ) እስከ ባሕር ዳርቻው ድረስ የሚሰብ ነበር። በተጨማሪ ጀርመን በአፍሪካ የግዛት ክልል አለኝ ለማለት ያመቻት ዘንድ ሁለት ዜጎቿን በ1884 ዓ.ም. ወደ ካሜሩን ታንጋኒካ ልካ እዚያ ከሚገኙ አፍሪካውያን አለቆች ጋር ስምምነት በመፈራረም ላይ ነበሩ።

ከእነዚህ የጀርመንና የቤልጂግ ተፎካካሪዎች መካከት ጋር ነገሮች በፍጥነት መከናወን ጀመሩ። ፈረንሳውያን ሊዎፖልድ የሚያደርገውን በተመለከቱ ጊዜ፤ የላይኛው ኮንጎ ክፍል በእነሱ ጥበቃ ሥር እንዲሆን በ1882 ዓ.ም. ስምምነት ተፈራረሙ። እንግሊዛውያን ደግሞ የናይጄርያን ግዛት ይበልጥ ወደ ራሳቸው መከለል ጀመሩ። ይህ ሁኔታ ፖርቱጋሎች በአፍሪካ የነበሯቸው ክልሎች ፈተና የገጠሟቸው መሆኑን እንዲረዱ ስላደረጋቸው፤ አንጎላና ሞዛምቢክ ውስጥ አዲስ የግዛት ክልል ማበጀት ጀመሩ። ጀርመኖች ለመቀደም አልፈለጉም፤ ስለዚህ በ1884 ዓ.ም. አጋማሽ ላይ ወደ ካሜሩን ዘልቀው ክልሉ በእነርሱ ጥበቃ ሥር መሆኑን አወጁ። አህጉሪቱን እንደ ቅርጫ የመከፋፈሉን ድርጊት ያነሣው እንዲህ ያለው ሁኔታ ነበር። በአፍሪካ የባሕር ዳርቻ መሥመሮች በዚህ ተግባር በተጠመዱት፤ በእንግሊዝ፤ በፈረንሳይና በፖርቱጋል ላይ ሌሎች ሁለት ተጨመሩ። እነዚህም፤ አንዱ የግሉን ታላቅ መንግሥት ለመመሥረት ይጥር የነበረው አውሮፓዊ የዘውድ አገዛዝ ሲሆን፤ ሌላው በአውሮፓ አህጉር ከሁሉ የላቀው የጀርመን መንግሥት ነበር። በሁኔታዎች ሳቢያ ቀጥሎ የመጣው ነገር መከፋፈል ሆነ። በዋናነት ከሚታዩት አምስት ኃይላት

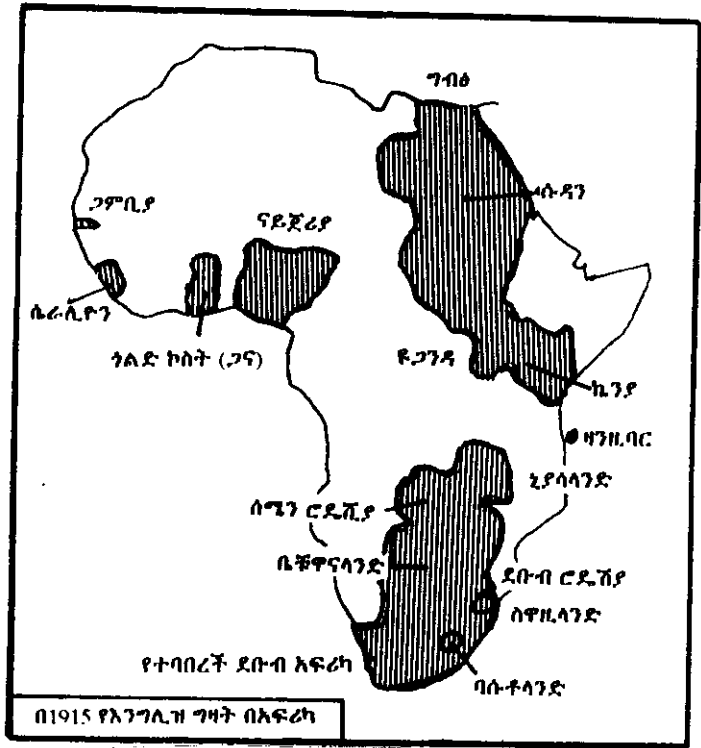
መካከል፤ ንጉሥ ሊዎፖልድ ብቻ ነው እጅግ የሰፋ የግዛት ክልል ያለው ታላቅ መንግሥት የመመሥረት ጉጉት የነበረው። ከሌሎቹም ቢሆን አህጉሪቱ በጠላቶቿ ስትዋጥ ቆሞ የተመለከተ አልነበረም፤ ሁሉም ተቀራማች ነበር።

ንጉሥ ሊዎፖልድ በ1884 ዓ.ም. የቅኝ ወይም የሞግዚት (Protectorate/ፕሮቴክቶሬት) መንግሥቱን በአፍሪካ የመመሥረት አንድ ሕግ ለማውጣት ወሰነ። ይህ ኮንጎን የራሱ ግዛት ማድረጉን የአውሮፓ አገሮች እንዲገነዘቡለት ያደረገው ብልህ እርምጃ ነበር። በርሊን ውስጥ የተካሄደው ዓለም አቀፍ ስብሰባ በኅዳር ወር 1884 ዓ.ም ተጀምሮ፤ እስከ የካቲት 1885 ዓ.ም. መጨረሻ ድረስ ሳይጠናቀቅ ቆየ። የስብሰባው ውጤት፤ የካቲት 26 ቀን 1885 ዓ.ም. በአሥራ አራት የአውሮፓ ኃይላት የተፈረመውና አሜሪካ ድምጽ ያልሰጠችበት የበርሊን ጠቅላላ ውሳኔ [“General Act of the Conference of Berlin”/“ጀነራል አክት አፍ ዘ ኮንፈረንስ አፍ በርሊን”] ነው። የውሳኔው ዋና አንቀጾች ያተኮሩት በሁለት

ጉዳዮች ላይ ነበር። እነርሱም የኮንጎ ሸለቆ መተላለፊያ እና የግዛት ወሰን ትርጉም ናቸው። ይህ ጠቅላላ ስብሰባ በኮንጎ ወንዝ ሸለቆ የነበረችውን ነጻ የኮንጎ መንግሥት የመግዛት ሥልጣን ለንጉሥ ሊዎፖልድ ሰጠ። በተጨማሪም ወደ አፍሪካ አዲስ ለሚገቡ መንግሥታት መንገድ አዘጋጀ። ይህን ያደረገው፣ በአፍሪካ የባሕር ዳርቻ ባሉ በየትኛውም ስፍራዎች፣ በቅኝ ገዥነት ወይም በሞግዚትነት የሚመጣ ማንኛውም ኃይል በዚህ ስብሰባ ላይ ለተገኙ የአውሮፓ ኃይላት ሁሉ በተገቢው መንገድ የማሳወቅ ኃላፊነት እንዳለበት ለመደንገግ ነበር። እንዲህ ያለው የመብት ጥያቄ ውሳኔው በአካባቢው አጥጋቢ ውጤት የሚሰጥ ሥልጣን ባለው አካል መታገዝ ያለበት መሆኑን ያመለክታል።

የበርሊን ጠቅላላ ስብሰባ ከተጠናቀቀ በኋላ፣ እያንዳንዱ የአውሮፓ አገር የተለያዩ የአፍሪካ ክፍሎችን የይገባኛል ጥያቄ ያነሣ ጀመር። በዚህ አኳኋን አውሮፓውያን በአንድ መጥፎ ጨዋታ ውስጥ ያሉ ተጫዋቾች እንደሚያደርጉት ባለ ጥድፈያ አፍሪካን ተሻሟት። ድርጊቱም “አፍሪካን

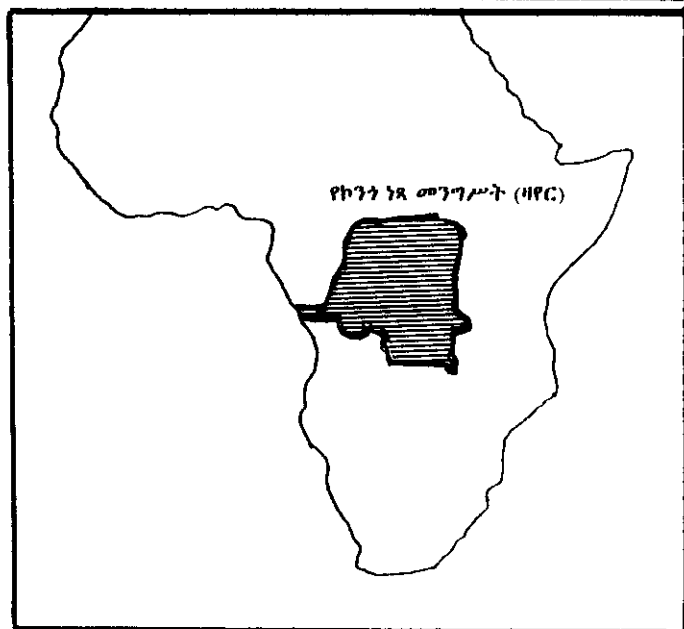
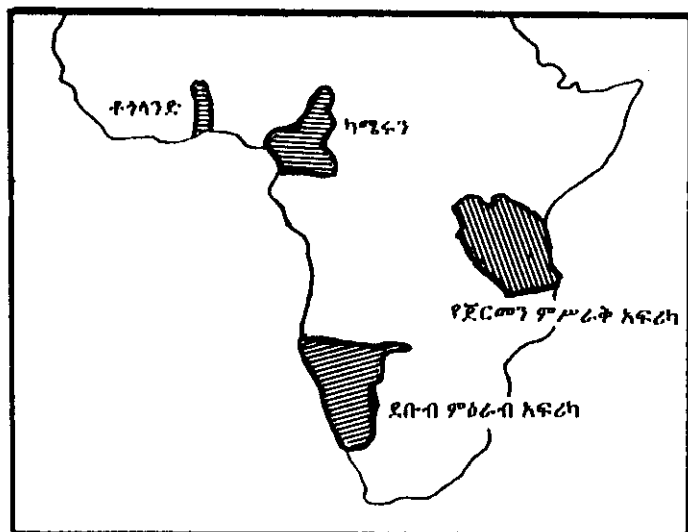

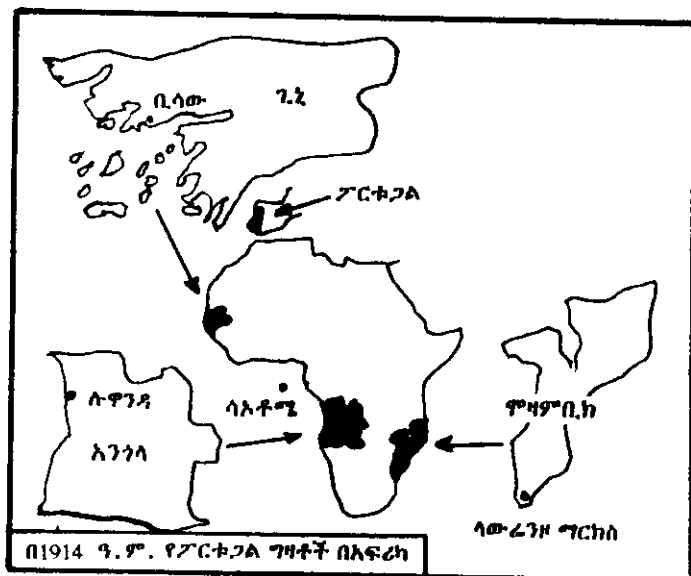
መቀራመት” [“The Scramble for Africa”/“ዘ ስስራምብል ፎር ኣፍሪካ”] ተባለ። የሚቀጥለውን የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ለመረዳት የትኛው የአውሮፓ አገር በየትኛው የአፍሪካ ክፍል ላይ የይገባኛል ጥያቄ እንዳነሣ ማወቁ አስፈላጊ ነው። ይህን ጉዳይ በጥልቀት ለመዘርዘር ብዙ ገጾች የሚሻ ስለሆነ፣ ቀጥሎ በአጭሩ የምንመለከተው ፍሬ ነገር፣ የእያንዳንዱን ዋና ዋና የአውሮፓ አገር ሁኔታ ይሆናል።

የፈረንሳይ ሪፐብሊክ መንግሥት ሴኔጋልን፣ አልጄሪያን፣ ጋቦንንና ሶሜን ኮንጎን ይገቡኛል ያለው ገና በ1884 ዓ.ም. ነበር። በ1879 ዓ.ም. ፈረንሳውያን ከሴኔጋል ወደ ናይጀር ወንዝ ከሚያስኬደው ስፍራ ተነስተው ወደ መሀል አገር ይገቡ ጀመር። ከበርሊን ጠቅላላ ስብሰባ በኋላ የነበራቸው ዓላማ፣ በናይጀር ወንዝ ዙሪያ ባሉትና የምዕራብ አፍሪካ መሀል አገር ክልሎች ሁሉ ላይ የይገባኛል ጥያቄ ማንሣት ነበር። ይህንንም ጥያቄ ራቅ ብሎ በምሥራቅ እስከሚገኘው ሱዳን ድረስ አስፋፋት። እስከ 1898 ዓ.ም. ድረስ በአፍሪካ የመሀል አገር የሚገኙትን የነገድ አለቆች በሙሉ

ፈረንሳውያን ድል አደረጓቸው። የአይቮሪኮስትና የፈረንሳይ ጊኒ ቅኝ ግዛቶች በይፋ የተመሠረቱት በ1893 ዓ.ም. ነው። የፈረንሳይ ወራሪ ጦር በዚያው ዓመት ወደ ዳሆሜ በመዝመት፣ የነጻይቱ ዳሆሜ የመጨረሻ ንጉሥ የነበረውን ቤሃንዚንን አስወገደው። በ1900 ዓ.ም. ዳሆሜ የፈረንሳይ ቅኝ ግዛት ሆነች። ፈረንሳውያን ከጋቦንና ከኮንጎ (ብራዛቪል) በመነሣት ወደ ሰሜን እየገፉ በሄዱበት ስፍራ ሁሉ የይገባኛል ጥያቄ ያነሱ ጀመር። በዚሁ መሠረት ወደ ደቡብ እየገፉ ሄዱ፣ ቻድ ሐይቅ አጠገብ የሚገኘውን ወራሪ ጦር ከአልጄሪያ ለመላክ አቀዱ። በ1900 ዓ.ም. የፈረንሳይ ባንዲራ በአብዛኛው የሰሜን፣ የምዕራብና የመካከለኛው አፍሪካ አገሮች ይውለበብ ተጀመር። ይህ አካባቢ የአፍሪካ ዋና ክፍል ቢመስልም፣ በአብዛኛው ጥቂት ማዕድናትና አነስተኛ ውኃ የሚገኙበት፣ እንዲሁም ብዙ ሕዝብ የማይኖርበት የሰሐራ በረሃ መሆኑን ማስታወስ ተገቢ ነው።

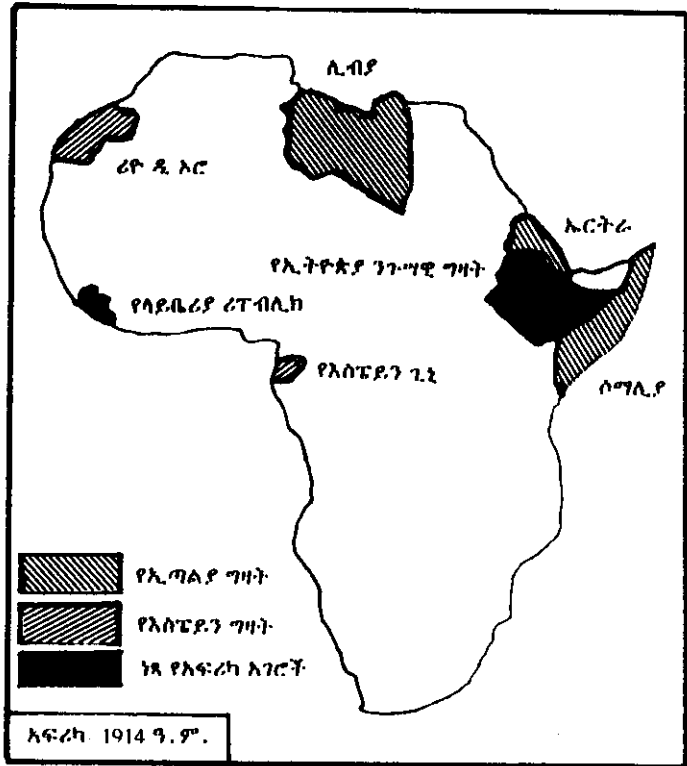
ፈረንሳውያን ብዙ መሬት በማግበስበስ ተግባር በተጠመዱበት ጊዜ፣ እንግሊዛውያንም አልባዘኑም ነበር። ነገር ግን እንግሊዛውያን የክልል ይገባኛል ጥያቄ ያነሱበት ሁኔታ አንዳንዴ ፈረንሳውያን ካደረጉት ይለይ ነበር። ይገቡናል ወደሚሏቸው ክልሎች በሕግ፣ የተመሠረቱ የግል ኩባንያዎችን ግልጥ ጥበቃ እያደረጉላቸው ያስገቧቸው ጀመር። በ1885 ዓ.ም. የሌንስና የነዳጅ ወንዞች አካባቢዎች በእንግሊዝ ሞግዚትነት ሥር የነበሩ ቢሆኑም፣ ብዙዎቹ የመካከለኛና የሰሜን ናይጄሪያ ክልሎች አልተያዙም ወይም የይገባኛል ጥያቄ አልተነሣቸውም ነበር። ይህ ክልል በእንግሊዝ ተጽዕኖ ሥር የወደቀው፣ በሮያል ናይጄር ካምፓኒ አማካይነት ነው። በመጨረሻ እንግሊዝ አካባቢውን ከሮያል ናይጄር ካምፓኒ በ1900 ዓ.ም. በመረከብ በቀጥታ በራሷ ሞጥጥ ሥር አደረገች። ይህ ብቻም አይደል፣ ግዛቷን ወደ ሰሜን በማስፋፋት፣ በፈረንሳይ ሳይያዙ የቀሩ ክልሎችን ሁሉ ትይዝ ጀመር። በ1885 ዓ.ም. ደግሞ በደቡባዊ ጎልድ ኮስት (ጋና) ላይ የይገባኛል ጥያቄ አነሣች። በ1898 ዓ.ም. ፈረንሳውያንን በሩቄ ለመገደብ ወሰኗን ራቅ እስካለው የሰሜን ጫፍ ድረስ አስፋፋች። በ1890 ዓ.ም. በምሥራቅ አፍሪካ የዛንዚባርና የፒምባ የበላይ ጠባቂ ሆነች። የእንግሊዝ ምሥራቅ አፍሪካ ኢምፔሪያል ካምፓኒ፣ የኬንያና የዩጋንዳ የበላይ ጠባቂ ነች ባለበት ወቅት፣ የኬንያ የባሕር ዳርቻ ከአካባቢው ሱልጣን በኪራይ ተወሰደ። የእንግሊዝ ቅኝ አገዛዝ በደቡብ በኩል ሲሰል ሮድስ በተባለ ሰው ኩባንያ ይረዳ ጀመር። በ1889 ዓ.ም. ሮድስ በደቡብ አፍሪካ የእንግሊዝ ኩባንያው ደቡብ ሮዴሽያን እንዲያለማ ከእንግሊዝ መንግሥት ፈቃድ አገኘ። በ1891 ዓ.ም. ደግሞ ዛሬ ዛምቢያ በመባል የምትጠራውን የሰሜን ሮዴሽያ ክልል እንዲይዝ ተጨማሪ ፈቃድ ተሰጠው። በዚህ ኩባንያ ያልተያዘው የማዕከላዊ አፍሪካ ክፍል ኒያሳላንድ (ማላዊ) ነበር። ይህ ክልል በደቡብ አፍሪካ የእንግሊዝ ኩባንያን የሚቃረኑ የእንግሊዝ ሚስዮናውያንና

(ማላዊ) ነበር። ይህ ክልል በደቡብ አፍሪካ የእንግሊዝ ኩባንያን የሚቃረኑ የእንግሊዝ ሚስዮናውያንና ነጋዴዎች ከ1870ዎቹ የኋለኛ ዓመታት ጀምሮ በትጋት ይሠሩበት የነበረ ቦታ ነው። ክልሉ በእንግሊዝ መንግሥት ቀጥተኛ የበላይ ተቆጣጣሪነት ሥር የዋለው በ1891 ዓ.ም. ነበር። በ1899 ዓ.ም. እንግሊዛውያን፣ ቦሮች ከተባሉት ነጮች ጋር ጦርነት በመግጠም ግዛታቸውን አስፋፉና፣ በ1901 ዓ.ም. ደቡብ አፍሪካን በሙሉ የራሳቸው አደረጓት። በመጨረሻም በስዊዝ ቦይ ላይ ከነበራቸው ፍላጎት አንጻር በሰሜን በኩል ግብፅን ያዙ። በ1898 ዓ.ም. የሱዳንን ማህዲ ሠራዊት ድል በማድረግ፣ ፈረንሳውያን ያን የአፍሪካ ክፍል ለመቆጣጠር የነበራቸውን ፍላጎት ገቱት።

ጀርመን በ1885 ዓ.ም. ከያዘችው ክልል ሌላ ለመጨመር ሞክራ ካሜሩንን የራሷ አድርጋ ነበር። በዚሁ መሠረት የበርሊን ጠቅላላ ስብሰባ ካበቃ ከአንድ ሳምንት በኋላ፣ የጀርመን ምሥራቅ አፍሪካ የተባለው ክልል (ታንጋኒካ) የራሷ መሆኑን አወጀች። ጀርመኖች በዚህ ክልል የተሳካላቸው መሆኑን ከተመለከቱ በኋላ፣ ሌሎች የአፍሪካ ክፍሎችን ይቃኙ ጀመር። በዳዮሜና በጎልድ ኮስት (ጋና) መካከል የነበረችውንና ማንም ያልያዛትን ቶጎ የተባለች ቁራጭ መሬት የራሳቸው አደረጉ። በአፍሪካ የነበራቸውን የቅኝ ግዛት ክልሎች ያጠቃለሉት፣ ደቡብ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የቅኝ አገዛዝ አስተዳደር በመመሥረት ነበር።

ሊዎፖልድ በ1885 ዓ.ም. የኮንጎን ፍሪ ስቴት በመመሥረት፥ ምድሪቱን ለመያዝ ያለውን መብት ሌሎች የአውሮፓ አገሮች እንዲያውቁ አደረገ። ይህ ሰው እጅግ ስስታም ከመሆኑ የተነሣ፥ ከኮንጎ ከፍተኛ ሀብት ለማግኘት ቢፈልግም አልተሳካለትም።

ሊዎፖልድ ለመንግሥቱ አስተዳደር የሚያውለው ገንዘብ በማጣቱ፥ ጥቅሙ ለተያያዘበት መንግሥትና፥ አብረውት ለሚሠሩ ኩባንያዎች በማድላት በኃማና በዝሆን ጥርስ ምርት ላይ የቀረጥ ጫና ጣለና፥ በሥርዓት ባልተያዙና ጨካኝ በሆኑ የአገሬው ተወላጅ ወታደሮች አማካይነት ቀረጡን ለመሰብሰብ ሞከረ። እርምጃው የተጠበቀውን ውጤት አላስገኘም። ይህ የግፍ ድርጊት በሌሎች አገሮች በተሰማ ጊዜ፥ ዓለም አቀፍ ተቃውሞና አስተያየት አየለና ንጉሡ በ1908 ዓ.ም. የግል ግዛቱን ለቤልጅግ መንግሥት እንዲያስረክብ አስገደደው።

ፖርቱጋሎች በ1885 ዓ.ም. የቦርሊን ጠቅላላ ስብሰባ ከመካሄዱ በፊት፥ የይገባናል ጥያቄ ያነሱባቸውን ቦታዎች መያዛቸውን ቀጠሉ።

መርከቦቻቸው የአፍሪካን የባሕር ዳርቻዎች መቃኘት ከጀመሩበት ከአሥራ አምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ ነጋዴዎችንና የመንግሥት ባለሥልጣኖችን ጊኒ ቢሳው፥ አንጎላና ሞዛምቢክ ወደቦች ላይ ማኖር ጀምረው ነበር። ይህ ብቻም አይደል፤ ፌርናንዶ ፓ ከተባለው ስፍራ በስተ ደቡብ የሚገኘውንና ከጋቦን ወደብ ባሻገር ያለው የሳኦቶሜ ደሴት ይገባል አሉ።

ጣሊያን ቅኝ ግዛት በመፈለግ ረገድ ከሌሎች የአውሮፓ አገሮች ሁሉ የዘገየች ናት። በ1866 ዓ.ም. ኢትዮጵያ አጠገብ ያለውን የኤርትራ የባሕር ዳርቻና፥ አሁን ሶማሊያ ብለን የምንጠራውን ምድር ለመቆጣጠር ችላ ነበር። በ1896 ዓ.ም. ደግሞ ጣሊያኖች ኢትዮጵያን ለመውረር ቢሞክሩም፥ ንጉሠ ነገሥት ምኒሊክ አድዋ ላይ በማያዳግም ሁኔታ አሸነፏቸው። በ1911 ዓ.ም. ሊቢያን ከቱርክ እጅ በመውሰድ የራሳቸው ቅኝ ግዛት አደረጓት።

በአፍሪካ ምድር ላይ የይገባኛል ጥያቄ ያነሣች ሌላዋ የአውሮፓ አገር ስፔይን ነበረች። ከካሜሩን አጠገብ ስፓኒሽ ጊኒ እና የፈረንሳይ ቅኝ ከሆነችው ሞሮኮ አጠገብ ደግሞ ሪዮ ዲ አሮ የምትባል አነስተኛ ቅኝ ግዛቶች ነበሯት።

ሁኔታው በዚህ አኳኋን ቀጥሎ የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት በ1914 ዓ.ም. ሲጀመር በስተምዕራብ የባሕር ዳርቻ ከምትገኘው የላይቤሪያ ሪፐብሊክና በስተምሥራቅ ከምትገኘው የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥታዊ መንግሥት በስተቀር፥ የአፍሪካ አገሮች በሙሉ አውሮፓውያን ቅኝ ገዢዎች መዳፍ ውስጥ ወድቀው ነበር።

አሁን የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ጥናታችንን ለመቀጠል እንችላለን። በጥናታችንም፥ ቅኝ ገዢ መንግሥታት በአንዳንድ ሁኔታዎች የሚሰዩናውያንን የወንጌል ማስፋፋት ተግባር ለመግታት መሞከራቸውን እናያለን። ያም ቢሆን ሰዎች ብዙውን ጊዜ ወንጌል ለመስበክ ነጻ ነበሩ።

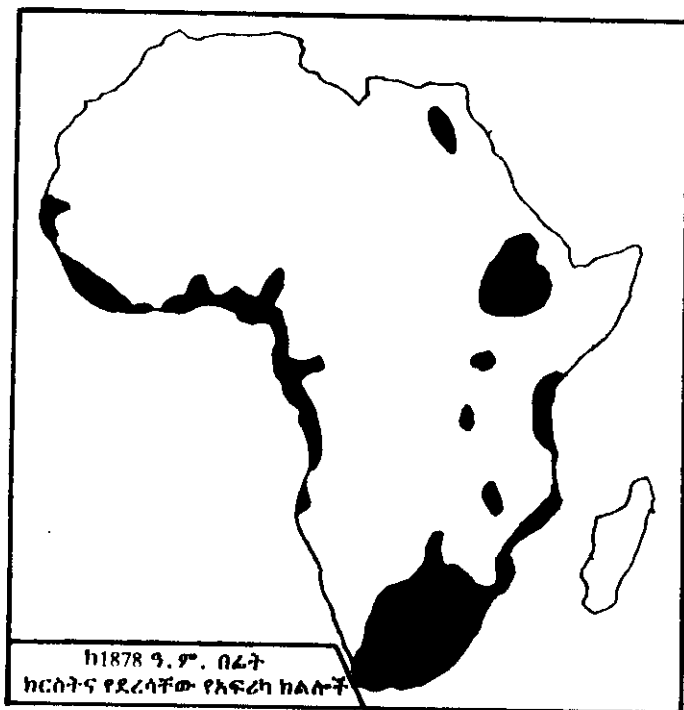
ወንጌል ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ መሰራጨት ጀመረ

በአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከ1878-1914 ዓ.ም. የነበረውን ጊዜ ማጥናት ስንጀምር፤ የወንጌል መልእክት በአህጉሪቱ እጅግ ውሱን እንደነበር ማስታወሱ መልካም ይሆናል። በሚቀጥለው ገጽ የምንመለከተው ካርታ ክርስትና ከግብፅ፣ ከኢትዮጵያና ከደቡብ አፍሪካ አንዳንድ ክፍሎች በስተቀር፣ በአህጉሪቱ የባሕር ዳርቻዎች ብቻ ተወስኖ እንደነበር የሚያመለክት ነው። ሆኖም ከ1878-1914 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ፒተር ካምረን ስካትና ሌሎች ሰዎች የባሕር ዳርቻ አካባቢዎችን እየለቀቁ ወንጌልን ወደ መሀል አገር የማምጣትን አስፈላጊነት እንዴት እንደተመለከቱት እናያለን። በተከታዮቹ ገጾች ደግሞ ወንጌል ወደ አፍሪካ መሀል ምድር የዘለቀበትን ሁኔታ እንመለከታለን።

የቤተ ክርስቲያንን እድገት ለመመርመር ይቻለን ዘንድ እንደገና ወደ አፍሪካ ምዕራባዊ የባሕር ዳርቻ መመለሳችን አስፈላጊ ይሆናል። የምዕራፍ አሥራ ሰባትንና አሥራ ሰምንት ጥናታችንን ባጠቃለልንበት ጊዜ፣ ጳጳሱ ሳሙኤል ክሮውዘርና ሌሎች ሰዎች ናይጀሪያ ውስጥ አዲስ የወንጌል በር እንዴት እንደከፈቱ ተመልክተናል። በተጨማሪ የወንጌል ሥራ ጎልድ ኮስት (ጋና) እና ሴራሊዮን ውስጥ መስፋፋቱን ቃኝተናል። ጥናታችንን እየቀጠልን በሄድን ቁጥር ከዚህ ቀደም ከተመለከትናቸው ሌላ የሚስዮናውያን ማኅበራት እንደተጨመሩ እናያለን። ከነዚህ ቡድኖች ብዙዎቹ አዲስ የወንጌል ክልል የሚከፍቱ ነበሩ። ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ ከ1878-1914 ዓ.ም. የነበረውን እድገት ብዙ ባልተምታታ መንገድ የማጥኛው የተሻለ ዘዴ፣ ከሴኔጋል ጀምሮ ወደ ደቡብና ምሥራቅ እስከ ናይጀሪያ መዘዋወር ነው።

ሴኔጋል

የፈረንሳይ መንግሥት በሴኔጋል ላይ የይገባኛል ጥያቄ ያነሣው፣ ከአሥራ ስምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ጀምሮ ነው። የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን በአካባቢው እንድትሠራ ከፈረንሳይ ማበረታቻ አግኝታ ነበር። ጥቂት የካቶሊክ ሚስዮናውያን በአሥራ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ወደ አካባቢው መጡ። ከሚስዮናውያኑ ብዙዎች ቢሞቱም፣ በርካታ የሚስዮናውያን ጣቢያዎች ተመሥርተው ነበር። የሮም ካቶሊኮች ወደ እምነታቸው የሚለወጡ ሰዎች ለማግኘት ያልቻሉበት አንድ

ምክንያት፤ ሕዝቡ በአብዛኛው ሙስሊም ስለነበር ነው። በ1800 ዓ.ም. እስልምና ሴኔጋል ወንዝ አካባቢ የስምንት መቶ ዓመት ዕድሜ ነበረው። ያም ሆኖ የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን አፍሪካውያን ካህናትን የምታሰለጥንበት መንፈሳዊ ትምህርት ቤት አቋቋመች። በ1902 ዓ.ም. በዚህ ማሰልጠኛ የሰለጠኑ አሥር አፍሪካውያን የአካባቢው ካህናት ሆኑ። በ1914 ዓ.ም. የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ሴኔጋል ውስጥ 17,000 አባላት እንደነበሯት ይነገራል።

ጋምቢያ

ጋምቢያ ዙሪያዋን በሴኔጋል የተከበበች በጣም ትንሽ አገር ናት። ቀደም ብለን እንደተመለከትነው፤ የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን ወደዚያ የመጡት በ1821 ዓ.ም. ነበር። እነዚህ የዌስሊየን መቶዲስት ሚስዮናውያን ከ1878-1914 ዓ.ም. ድረስ ምስክርነታቸውን ያለማቋረጥ ቢቀጥሉም፤ በእስልምና ተጽዕኖ ምክንያት ወደ ክርስትና የሚለወጡ ሰዎች ቁጥር አነስተኛ ነበር። በ1914 ዓ.ም. ጋምቢያ ውስጥ የነበረችው የመቶዲስት ቤተ

ክርስቲያን በጣም ትልቅ አልነበረችም። ሕልውናዋን ለመጠበቅ የሚስዮናውያን እርዳታ ጥገኛ መሆን ግድ ሆኖባት ነበር። በጋምቢያ የሮም ካቶሊክ የመንፈስ ቅዱሳውያን አበው ቡድንም የነበረው ሚስዮናዊ ሥራ አነስተኛ ነበር። በመሆኑም እስከ 1914 ዓ.ም. ድረስ ያፈራቸውና ወደ ክርስትና የተለወጡ ሰዎች ጥቂት ናቸው።

የፖርቱጋል ጊኒ (ጊኒ ቢሳው)

የፖርቱጋል ጊኒ በስተደቡብ ራቅ ብላ ትገኝ ነበር። የፖርቱጋል ካቶሊኮች በዚህ ክልል ለብዙ ዓመታት ቢሠሩም እጥጋቢ ውጤት አላገኙም። በ1914 ዓ.ም. ቅኝ ግዛቲቱ ውስጥ የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን አልነበሩም።

ሴራሊዮን

በዚህ ቅኝ ግዛት ውስጥ ከሚገኝ የእምነት ክፍል ትልቁ የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን ነበር። እዚያ ክሬኦል በተባሉ ጎሳዎች መካከል የሚገኘው የመጨረሻ የአጥቢያ ቤተ ክርስቲያን በገንዘብ ጉዳይ የሚስዮናውያን ጥገኛ ሆነ። የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን በ1878 ዓ.ም. ወደ ሴራሊዮን ተዛወረች። ቤተ ክርስቲያኒቱ በ1890 ዓ.ም. 16,000 አባላት የነበሯትና ትልቅ ብትሆንም፤ በመንፈሳዊ ሕይወቷ ግን ቀዝቅዛ ነበር። የቤተ ክርስቲያኒቱ አባላት ለወንጌል ሥራ ምንም ፍላጎት የሌላቸውና ብዙዎቹ የጸና ክርስቲያናዊ ሕይወት ያልነበራቸው ናቸው። ለታይታ ያህል ውጫዊ ሥርዓታቸውን ቢጠብቁም፤ የሕዝቡ ሥነ-ምግባራዊና መንፈሳዊ ደረጃ ከሚፈለገው በታች በመሆኑ ጊዜውን እጅግ አሳዛኝ አድርጎት ነበር። ያም ሆኖ ቤተ ክርስቲያኒቱ ወደ ሴራሊዮን ውስጠኛ ክፍል ለመዝለቅ አንዳንድ ጥረቶችን አድርጋለች። ለምሳሌ በሸብሮ ደሴት ላይ በሚገኘውና ቦንቴ በተባለው ቦታ የነበረው የክሬኦል ጉባኤ አባላት በ1894 ዓ.ም. በገበያ ለሚያገኛቸው ሰዎች ወንጌልን ማሰራጨት ጀምረው ነበር። ባልና ሚስት ሚስዮናውያንን ወደ ሦስት የንግድ ማዕከላት ላኩ። በ1896 ዓ.ም. የሴራሊዮን የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን በቦንቴ አጥቢያ ቤተ ክርስቲያን የተደረገውን ጥረት በተመለከቱ ጊዜ፤ ለዚህ ጉዳይ ያላቸውን ትኩረት ከጉባኤው ጋር ተወያዩና፤ በዓመት ሁለት የሚስዮን ጣቢያዎች ከፈቱ። በ1912 ዓ.ም. የሴራሊዮን ክሬኦል ሚስዮናውያን አሥራ አምስት ቋሚና የሩቅ ጣቢያዎችን አቋቋሙ። ነገር ግን በ1897 ዓ.ም. በተጀመረውና ሆት ታክስ በተባለው ከፍተኛ የቀረጥ አሠራር ሳቢያ የነገድ ጠላትነትና ጦርነት በመቀስቀሱ፤ የአካባቢው ተወላጆች የክሬኦል ሕዝቦችን በጥርጣሬ ይመለከቷቸው ጀመር። በዚህም ሳቢያ የክሬኦል ሚስዮናውያን

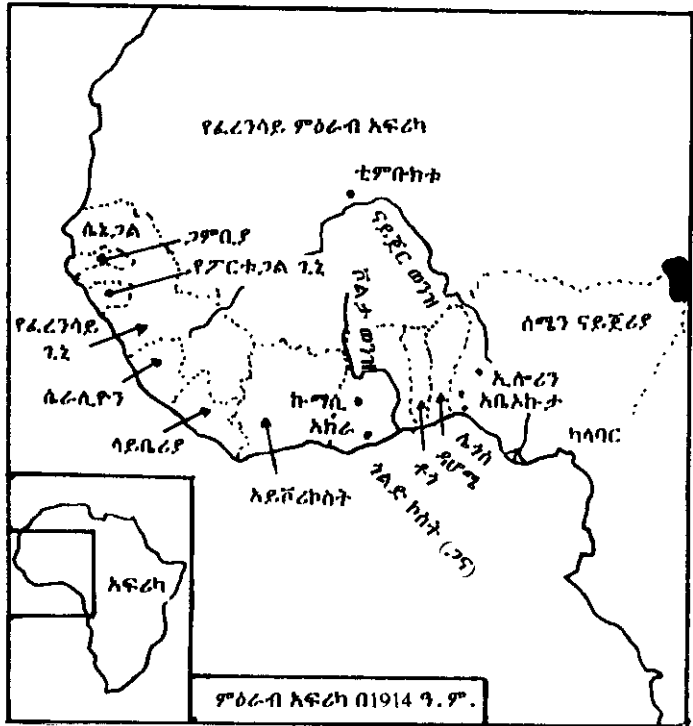
ጥረት ውጤት አልባ መሆኑ በ1915 ዓ.ም. ግልጥ ሆነ። ክሬኦል ሚስዮናውያን አብያተ ክርስቲያናቸውን የሚሞሉት በክሬኦል ነጋዴዎች፣ አስተማሪዎች እና በመካከለኛው አገር የመንግሥት ባለሥልጣናት ነበር።

ከ1880-1907 ዓ.ም. የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር የመጀመሪያ የጥናት ጉዞ ያደርጉ ዘንድ ሚስዮናውያንን እንደ ሴራሊዮን ራቅ ወዳሉ መሀል አገር ይልኳቸው ነበር። በዚህ ዓይነት የሚስዮን ጣቢያዎች ቀስ በቀስ ያድጉ ጀመር። በ1907 ዓ.ም. የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር የሚስዮን ጣቢያዎቹን ለሴራሊዮን የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን በመስጠት የወንጌል ሥራቸውን እንዲቀጥሉ አደረገ። በ1912 ዓ.ም. በእንግሊዝ ክሬኦሎች የተሠራውን የመሀል አገር ሥራ የሚመለከት ጥናት ተከናወነ። የጥናቱ ዘገባ የሚያመለክተው፣ የእነዚያ ጣቢያዎች መጋቢያን በጊዜው የነበሩት ዕድሎች ሁሉ ለመጠቀም ፍላጎት የተሞላበት ብርታትና የሚስዮናዊነት መንፈስ ያሳየ መሆናቸውን ነበር።

ሴራሊዮን ውስጥ የሚገኘው የዌስሊየን መቶዲስት ቤተ ክርስቲያን መስፋፋትና ማደጉን ቀጠለ። የቤተ ክርስቲያኒቱ ሰዎች በ1880 ዓ.ም. ከ14000 በላይ አባላት እንዳሏቸው ቢናገሩም፣ ብዙዎቹ አባሎቻቸው የሚኖሩት እንደ እንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን አባላት በባሕር ዳርቻው አካባቢ ነበር። መቶዲስቶች ወደ መሀል አገር ይበልጥ መግፋት የጀመሩት በ1877 ዓ.ም. ሲሆን፣ በ1908 ዓ.ም. በሴራሊዮን ምዕራባዊ የወሰን ዳርቻ አካባቢ የሚስዮን ጣቢያ አቋቋሙ። የመቶዲስት ሚስዮናውያን የክሬኦል ክርስቲያኖች መልካሙን የምሥራች ለመሀል አገር ነዋሪዎች ያደርሱ ዘንድ በላኳቸው ጊዜ ያጋጠማቸው ችግር የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር ካጋጠመው ጋር ተመሳሳይ ነበር።

አንድ የዌስሊየን መቶዲስት ሚስዮናዊ በ1922 ዓ.ም. ያቀረበው ዘገባ የሚከተለውን የገመገመ ነበር፦ “ነጻ የወጡት ባሪያዎች በሰፈሩባቸው የባሕር ዳርቻ ለሚገኙ ነዋሪዎች ሙሉ በሙሉ እንግዳ ሆነው ቀርተዋል። ጥቁርነታቸው ወንጌልን ወይም አዲሱን እምነታቸውን ለነጋቤቶቻቸው በማክፈል ረገድ የነበረው አስተዋጽኦ እጅግ በጣም ጥቂት ወይም ምንም አልነበረም። ሴራሊዮን ውስጥ የሰፈሩት ነጻ አፍሪካውያን በአውሮፓውያን እጆች የራሳቸውን ትንሽ አገር አበጁ። ይሁን እንጂ እራሳቸውን እንደ ነገድ ሚስዮናውያን አደራጅተው ለአገራቸው ሰዎች ወንጌልን በማዳረስ ረገድ የክርስቶስ መሣሪያዎች ለመሆን ያደረጉት ጥረት ለምስጋና የማይበቃና ጥቂት ነው። በዚህ አንጻር ሲታይ ሴራሊዮን ውስጥ የተከናወነው ሥራ ተስፋ የሚያስቆርጥ ነበር።”

በዚህ ክፍለ ጊዜ ሴራሊዮን ውስጥ ይሠሩ የነበሩ ሚስዮናዊ ማኅበረሰቦች የተባበሩት ወንጌላዊ ወንድማማቾች፣ በክርስቶስ አንድ የሆኑት

ወንድማማች ኅብረት፣ የአሜሪካ ዌስሊየን መቶዲስት፣ እና የሰባተኛው ቀን አድቬንቲስቶች ነበሩ።

በ1914 ዓ.ም. ሴራሊዮን ውስጥ የነበሩት የመቶዲስትና የእንግሊዝ አብያተ ክርስቲያን በርካታ አባላት እንዳሏቸው ቢገልጡም፣ የአብያተ ክርስቲያኑ ብዙ መጋቢያን ግን የእውነተኛቹ አማኞች ቁጥር በጣም ትንሽ መሆኑ ይሰማቸው ነበር። በ1914 ዓ.ም. የነበረችው የሴራሊዮን ቤተ ክርስቲያን ከአንድ መቶ ዓመት በላይ ዕድሜ ቢኖራትም፣ የበለጠ መንፈሳዊ እንቅስቃሴ የሚያስፈልጋት ነበረች።

ሳይሴሪያ

ሳይሴሪያ ውስጥ የነበሩ የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን ከ1878-1914 ዓ.ም. በነበረው ጊዜ ምስክርነታቸውን ቀጥለው ነበር። አዲስ የሥራ ፍላጎት የተቀሰቀሰው፣ የአሜሪካን መቶዲስት ኤጲስ ቆጶሳዊ ቤተ ክርስቲያን ጥቁር አሜሪካዊ መጋቢ የነበረ አንድ ሰው በ1884 ዓ.ም. ወደ ሳይሴሪያ በመጣ ጊዜ ነው። ይህ መጋቢ ዊሊየም ቴይለር ይባል ነበር። ብዙም ሳይቆይ ሳይሴሪያ የምትገኘው መቶዲስት ኤጲስ ቆጶሳዊ ቤተ

ክርስቲያን ጳጳስ ሆኖ ተሾመ። በዚሁ መሠረት ከዚያ ቀደም ጥሩ ውጤት ያልተገኘበትን የአገልግሎት መስክ፣ ማለት በባሕር ዳርቻው አካባቢ የነበሩ አፍሪካውያን ነገዶችን በወንጌል የመድረስ ተግባሩን ጀመረ። በዚህች ቤተ ክርስቲያን ሥር በነበሩ የሚስቶን ጣቢያዎች በ1914 ዓ.ም. ከዘጠና የሚበልጡ አሜሪካውያንና ላይቤሪያውያን መጋቢዎች እንዲሁም ሌሎች ሠራተኞች ነበሩ። የዚያ ሥራ ውጤት በዚያ ዓመት የቤተ ክርስቲያኑን አባላት ቊጥር አሥር ሺህ አድርሶት ነበር።

ሌሎቹ የፕሮቴስታንት ሚስቶናውያን ማኅበራት ማለትም ባፕቲስቶች፣ ፕራስቢቲያኖች፣ አፍሪካውያን መቶዲስቶችና ሉተራውያን ላይቤሪያ ውስጥ ሥራቸውን የቀጠሉ ሲሆን፣ አብዛኛው ሥራቸው ያተኮረው በባሕር ዳርቻ ከተሞች ላይ ነበር። የሮም ካቶሊካውያንም እንዲሁ ላይቤሪያ ውስጥ ሥራቸውን ቢጀምሩም ያገኟቸው አዳዲስ አማኞች ግን በጣም ጥቂት ነበሩ።

የአንድ መቶ ዓመታት ጥረት ቢደረግም፣ በ1914 ዓ.ም. ላይቤሪያ ውስጥ ክርስትና የጥቂት ሰዎች እንቅስቃሴ ከመሆን አላለፈም። ከዩናይትድ ስቴትስ ፈልሰው የመጡ ዝርያዎች ክርስቲያኖች ነን ቢሉም፣ በአብዛኛው የሚኖሩት በባሕር ዳርቻው አካባቢ ነበር። በእነርሱ ተጽዕኖ ሥር የነበሩት አፍሪካውያን ባሕላቸውን ይከተሉ ዘንድ ከባሕሉ ጋር ለተያያዘው ሃይማኖት አእምሯቸው ክፍት ሆነ። በዚሁ መሠረት በአንዳንድ የአረማውያን ነገዶች ዘንድ የወንጌል ሥራ ጅምር ታየ። ሆኖም ከነዋሪዎቹ አብዛኛዎቹ፣ ወደ መሀል አገር ገባ ብለው የሚኖሩትን ጨምሮ ገና የወንጌሉ ቃል አልደረሳቸውም ነበር።

አይቮሪኮስት (ኮትዲቯዋር)

ክርስትና በአፍሪካ ያደገበትን ሁኔታ በተመለከተ እስካሁን ባደረግነው ጥናት አይቮሪኮስትን አልጠቀስንም። ምክንያቱም እስከ 1878 ዓ.ም. ድረስ አንድ የሚስቶን ጣቢያ እንኳ አገሪቱ ውስጥ አልተከፈተም። የመጀመሪያዎቹ ሚስቶናውያን የመጡት በ1895 ዓ.ም. ሲሆን፣ እነርሱም የሮም ካቶሊካውያን ናቸው። የሮም ካቶሊኮች በመጀመሪያዎቹ ሦስት ዓመታት አሥር ሚስቶናውያን ሠራተኞቻቸውን በሞት አጥተዋል። ያም ሆኖ በርትተው በመሥራታቸው በ1901 ዓ.ም. ስድስት የሚስቶን ጣቢያዎችን አፈሩ። የፈረንሳይ ባለሥልጣኖች ወደ መሀል አገር በገፉ ቊጥር ሚስቶናውያኑም አብረው ይዘልቁ ጀመር። ማተሚያ ቤት ተቋቋመ። በባሕር ዳርቻ ባሉ ጣቢያዎች መካከል በእንፋሎት ኃይል የሚሠራ ማንጓዣ መርከብ ሥራ ተጀመረ። በ1913 ዓ.ም. የአካባቢው ተወላጅ የሆኑ 2,400 ክርስቲያኖች እንደነበሩ ተገምቷል።

በ1913 ዓ.ም. አይቮሪኮስት ውስጥ ያለ የፕሮቴስታንት ምስክርነት በጣም ጥቂት ነበር። በኋላ ጌታ እጅግ አስደናቂ ነገር አደረገ። በ1911 ዓ.ም. ላይቤሪያ ውስጥ ግሪቦ የሚባል ነገድ አባል ለሆነ ዊሊየም ሄሪስ ለሚባል ሰው ልብ እግዚአብሔር ተናገረ። ዊሊየም ሄሪስ ወንጌላዊ ሆኖ ወንጌልን ያውጅለት ዘንድ እግዚአብሔር እንደሚፈልገው ተገነዘበ። ዊሊየም ክርስቲያን የሆነው ይህ ከመሆኑ ከብዙ ዓመታት በፊት ላይቤሪያ ውስጥ ኬፕ ፓልማስ መቶዲስት ሚስቶን ትምህርት ቤት በሚማርበት ጊዜ ነበር። ትምህርቱን ካጠናቀቀ በኋላ ለአሥር ዓመታት ላይቤሪያ ውስጥ በሚገኘው የአሜሪካ ፕሮቴስታንት ኤጲስ ቆጶሳዊ ሚስቶን ትምህርት ቤት በአስተማሪነት ይሠራ ጀመር። የእግዚአብሔርን መልእክት የተቀበለው በፀረ መንግሥት ሰልፍ ተሳትፈሃል ተብሎ ላይቤሪያ ወህኒ ቤት እንደታሠረ ነው። ከእስር ቤት ከተለቀቀ በኋላ የእግዚአብሔርን ቃል ለአገሩ የግሪቦ ጎሳዎች ይሰብክ ጀመር።

ዊሊየም ሄሪስ፣ እራሱን በብሉይ ኪዳን ዘመን ሕዝቡ ንስሐ ይገባ ዘንድ ጥሪ ያደርጉ እንደነበሩ ነቢያት ይቆጥር ነበር። በመቶዲስት ሚስቶን ትምህርት ቤት በመማሩና፣ በኤጲስ ቆጶሳዊ ሚስቶን ትምህርት ቤት በማስተማሩ ለአዲሱ አገልግሎቱ በሚገባ ተዘጋጅቷል። መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሠፈረውን የእግዚአብሔር የደኅንነት ወንጌል በሚገባ ያውቅ ነበር። በ1913 ዓ.ም. የአይቮሪኮስትን ድንበር በማቋረጥ እዚያ ላሉ ሕዝቦች ወንጌልን ለመስበክ ተዘጋጀ።

አይቮሪኮስት ውስጥ በየመንደሩ በሚዘዋወርበት ወቅት፣ ሕዝቡ ከዚህ ቀደም ወንጌልን ጨርሰው እንዳልሰሙ ተገነዘበ። ነቢዩ ሄሪስ ብዙ ሰዎች እንዲቀበሉት ብሎ፣ የወንጌሉን መልእክት በአካባቢው ከሚኖሩ ሕዝቦች ባሕል ጋር ለማስማማት ፈጽሞ አልሞከረም። በተጻራሪው ሰዎች ከቀድሞ መንገዳቸው ወደ ክርስቶስ ለመመለሳቸው ምልክትና ማረጋገጫ ይሆንላቸው ዘንድ፣ የአምልኮ ዕቃዎቻቸውን ሁሉ እንዲያቃጥሉ ጠየቃቸው።

ሄሪስ በአዲስ ሕይወት መኖር የሚገባ ስለመሆኑ ምክር የሰጠ ቢሆንም፣ የመልእክቱ መግቢያ ግን በጣም ቀላል ነበር። እግዚአብሔር መልካም ነው። እግዚአብሔር ፍቅር ነው። የአምልኮ ዕቃዎች በሙሉ መደምሰስ አለባቸው። ሰዎች ሁሉ መጠመቅና ወደፊት በሚሠሩት ቤተ ክርስቲያን ውስጥ እግዚአብሔርን ማምለክ አለባቸው የሚሉ ናቸው። በእጁ የሚይዘውን መጽሐፍ ከፍቶ ባያነብም የሚያስተምረው ከመጽሐፍ ቅዱስ እየጠቀስ ነበር። የላኩት ነጮች እንደሆኑና፣ እነዚሁ ሰዎች፣ በየአካባቢው ሕዝቦች መጽሐፍ ቅዱሳቸውን ማንበብ ሊያስተምሯቸው ከእርሱ በኋላ እንደሚመጡ ይናገር ነበር።

አይቮሪኮስት ውስጥ የሄሪስን መልእክት የሰሙ ሰዎች ጥሪውን ይቀበሉ ስለነበር፤ ብዙም ሳይቆይ በሺህ የሚቆጠሩ ሰዎች ወደ እርሱ በመምጣት ይጠመቁ ጀመር። ነቢዩ ሄሪስ የተጠመቁ ሰዎች ከዝሙት እንዲርቁና እሑድን እንደተቀደሰ ዕለት እንዲያከብሩ አጥብቆ አሳስባቸው።

በአይቮሪኮስት የባሕር ዳርቻዎች በሙሉ በመዘዋወርም ወንጌልን እየሰበከ ጎልድኮስት (ጋና) ገባ። ለጥቂት ወራት እዚያ ከሰበከ በኋላ ወደ አይቮሪኮስት ተመለሰ። ከቀድሞው የላቀ ብዛት ያላቸው ሰዎች በመልእክቱ ይሳቡ ጀመር። በኅዳር ወር 1914 ዓ.ም. የፈረንሳይ ቅኝ ገዢዎች ሄሪስ በሚሰበክቸው ሰዎች ብዛት ምክንያት ተጨነቁ። አውሮፓ ውስጥ በፈረንሳይና በጀርመን መካከል ጦርነቱ በተጀመረ ጊዜ፤ ቅኝ ገዢዎች አገዛዛቸውን በተመለከተ አይቮሪኮስት ውስጥ የአፍሪካውያን የዓመፅ ድርጊት እንዲቀጥል አልፈለጉም። በታኅሣሥ ወር 1914 ዓ.ም. ቅኝ ገዢ ባለሥልጣናት ሄሪስን ክራፊ እተባለ ስፍራ እሥር ቤት አስገቡት።

ነቢዩ ሄሪስ በፈረንሳይ አስተዳዳሪዎች ለቀረበበት ክስ መልስ ሲሰጥ እንዲህ በማለት ተናግሯል፡- “ሁልጊዜ የምሰብከው ለምን እንደሆነ ከሳሺ ጠየቀኝ። እኔም ‘የባእድ አምልኮ ዕቃዎች ሁሉ እንዲደመሰሱ የማደርግ እንደ ኤልያስ ያለሁ ነቢይ ነኝ’ በማለት መለስኩለት። በዚህ ጊዜ በዚያ የነበሩ ሁሉ ልክ እንደ አረማውያን እያፈዙብኝ ‘መጽሐፍ ቅዱስ አይረባም’ ይሉኝ ጀመር። ‘ለኢየሱስ ክርስቶስ እቆማለሁ’ አልኳቸው። ‘አንተ አልጋ ተሸክሞ የሚጓዝ የምትመስል የክሩማን ጎሳ አባል ነህ። ስለዚህ ልታስተምረን አትችልም’ አሉኝ። እኔ ግን በሐዋርያት ሥራ 5:39 ‘ይህ ሥራ ከሰው እንደ ሆነ ይጠፋልና ከእግዚአብሔር እንደ ሆነ ግን ታጠፏቸው ዘንድ አይቻላችሁም’ የሚለውን ቃል ከመጽሐፍ ቅዱስ አነበብኩላቸው። ይሳደቡ ጀመር፤ ‘ደደብ፤ ጫሂ’ እያሉ ወደ ወህኒ አወረዱኝ።”

በ1915 ዓ.ም. መጀመሪያ ነቢዩ ሄሪስ ኬፓፓልማስ ወደሚባል ስፍራ በመውሰድ ተገዶ መርከብ ውስጥ እንዲገባ ተደረገና በፍጹም ወደ አይቮሪኮስት እንዳይመለስ ጥብቅ ማስጠንቀቂያ ተሰጠው። በዚህ አኳኋን ላይቤሪያ ተመለሰና እዚያው ነዋሪ ሆነ። ከላይቤሪያም አንዳንድ ጊዜ የወንጌል ዘመቻዎችን ያካሂድ ነበር። በሐምሌ ወር 1917 ዓ.ም. ወደ ፍሪታውን በመጓዝ ክሩ ለሚባለው ማኅበረሰብ አባላት ለጥቂት ጊዜ ሰበከላቸው። ከዚያም ወደ ላይቤሪያ በመመለስ እስከሞተበት እስከ 1927 ዓ.ም. ድረስ መስበኩን ቀጠለ።

ነቢዩ ሄሪስ በአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ውስጥ በታላቅነታቸው ከሚታወቁ ሰዎች አንዱ ነው። ለእግዚአብሔር የተሰጠና እርሱ በላከው ጊዜና ስፍራ ሁሉ የሚሄድ ስለነበር፤ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ሰዎችን ወደ ክርስቶስ አምጥቷል። ያጠመቃቸው ሰዎች ብዛት በትክክል ባይታወቅም

በ1915 እንደተገመተው፤ ንስሐ የገቡ ሰዎች ቁጥር ከ60,000-100,000 ይደርሳል። ሄሪስ ከአይቮሪስት ከተባረረ በኋላ እዚያ የነበሩ ሰዎች ያገኙት መንፈሳዊ ምሪት ለብዙ ዓመታት እጅግ አነስተኛ ነበር። የዌስሊየን መቶዲስቶች አይቮሪስት ውስጥ የነበረውን ሁኔታ በመታገሉ እንዲረዳ አንድ ሚስቶናዊ የላኩ ቢሆንም፤ ሚስቶናዊው በሄሪስ መልእክት የተለወጡ ሰዎችን እንዳይከታተል በ1915 ዓ.ም. ታገደ። የዌስሊየን መቶዲስቶች ለሄሪስ መልእክት አዎንታዊ መልስ የሰጡ ሰዎችን ሊያጠናክሯቸው የቻሉት ከ1925 ዓ.ም. ጀምሮ ነበር።

ነቢዩ ሄሪስን የሚያውቁ ሰዎች ስለ ክርስቲያናዊ ባሕርይውና ስለ አመራር ችሎታው አያሌ መልካም ምስክርነቶች ይሰጣሉ። እሑድ እንደ ዕረፍት ቀን እንዲከበር አድርጓል። ቁስ አካላዊነት [Materialism/ማቴሪያ ሊዝም]ን አስወግዷል። ከሚቀርብለት ስጦታ ለምግብነት የሚያስፈልገውን ብቻ በመውሰድ የቀረውን ለድሆች ይሰጥ፤ መጽሐፍ ቅዱስን በማንበብ ቃሉን በጥሞና ያሰላስል ነበር። በስብከቱ ምክንያት ሰዎች በእርሱ ላይ የተለየ የታላቅነት አድናቆት እንዳያድርባቸው ይጠነቀቅ ነበር። ሰዎች በሱስ እንዳይጠመዱ፤ ለምሳሌ አልኮል እንዳይጠጡና እንዳያጨሱ መከራከላቸዋል።

የነቢዩ ሄሪስ አገልግሎት ለአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ እጅግ ጠቃሚ የሆነው፤ አንድ ሰው ወንጌልን ለሰዎች ሁሉ ለማድረስ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ በሚቀበልበት ጊዜ ሊሆን የሚችለውን ነገር የሚያሳይ በመሆኑ ነው። ይህ ብቻ አይደለም፤ ለእግዚአብሔር ቃል አዎንታዊ መልስ ይሰጡ ዘንድ መንፈስ ቅዱስ ልባቸውን የሚያዘጋጅ መሆኑንም ያሳያል። የሚሰቦናውያን አገልግሎቶች ፕሮፌሰር የሆኑት አሜሪካዊ ዶ/ር ዳንልድ ማክገቨርን ሕዝቡ ለሄሪስ መልእክት የሰጠውን እሺታ “የሕዝብ እንቅስቃሴ” ብለውታል። በሌሎች የአፍሪካ ክፍሎችም የከተሞች ወይም የመንደር ሕዝቦች በአጠቃላይ ባሕላዊ ሃይማኖታቸውን ትተው ወደ ኢየሱስ ክርስቶስ የተመለሱባቸው ድርጊቶች ተከናውነዋል።

ጎልድ ኮስት (ጋና)

የፈረንሳይ ካቶሊክ ሚስቶናውያን ሥራቸውን ለመጀመር ጎልድ ኮስት የደረሱት በ1880 ዓ.ም. ነበር። ይህ የሆነው የዌስሊየንና የባዘል ሚስቶን ማኅበራት ሥራቸውን ከጀመሩ ከአምሳ ዓመታት በኋላ ነው። ከቀደምት የሮም ካቶሊክ አባቶች አያሌዎቹ በበሽታ ምክንያት ቢሞቱም፤ ሥራው ያለማቋረጥ ያድግ ነበር። በ1906 ዓ.ም. ሁለት የሮም የካቶሊካውያን አገልግሎት ቡድኖች ጎልድ ኮስት ውስጥ ለመሥራት በተጨማሪነት ወደ ስፍራው መጡ።

የባዘል ሚስዮን በጎልድ ኮስት መስፋፋቱን ቀጠለ። ቀደም ባለው ምዕራፍ እንደተመለከትነው፥ የባዘል ሚስዮን ዓላማ ወደ መሀል አገር መገለቅ ነበር። የአሻንቲ ንጉሥ ግን ኩማሲ ተብላ በምትጠራው የአሻንቲ ዋና ከተማም ሆነ በአካባቢዋ የመሥራት ፈቃድ ከልክሏቸው ነበር። በመጨረሻ ግን በ1896 ዓ.ም. የአሻንቲን የሚስዮን ጣቢያ እንዲከፍት ለባዘል ሚስዮን ፈቃድ ተሰጠው። በዚህ መሠረት ራምሴየርና ፔሬጋው የተባሉ ሚስዮናውያን ምንም ጊዜ ሳይጠፉ የካቲት 22 ቀን ኩማሲ ገቡ። በመጨረሻም ስፍራው የባዘል ሚስዮን ጣቢያ ሆነ። ከዚህም ሌላ አሻንቲ ከፊት ለፊታቸው ክፍት ሆኖ ስላገኙት፥ በፍጥነትና በተከታታይ በስፍራው የሚስዮን ጣቢያዎችን ከፈቱ። ይህ የሆነው በ1900 ዓ.ም. ጦርነት እስከተቀሰቀሰበት ጊዜ ድረስ ባለው ወቅት ነበር። እድገቱ እንደገና በ1902 ዓ.ም. ቀጠለ። በዚያ ዓመት ሦስት ብቻ የነበሩት የውጭ ወይም የርቀት የሚስዮን ጣቢያዎች በ1914 ዓ.ም. ሀያ ደርሰው ነበር። የትምህርት ቤቶች ቊጥር ከአንድ ወደ አሥራ ሰባት አድጓል። የአብያተ ክርስቲያኑ ቋሚ አባላት ቁጥር ከአሥራ አራት ወደ ስምንት መቶ አምስት ከፍ ብሎ ነበር።

የመቶዲስት ቤተ ክርስቲያን ያለማቋረጥ ማደጓን ቀጠለች። ለእድገቷ ምክንያት ከሆኑት ነገሮች አንዳንዶቹ፥ በጽሕፈት ወይም በንግድ ሥራ የተሰማሩት ተራ አባላት ናቸው። እነዚህ ምዕመናን ወደ አዲስ የንግድ ማዕከላት በሚሠማሩበት ጊዜ፥ አብያተ ክርስቲያን ያቋቁሙ ነበር። ለዚህ ጥሩ ምሳሌ የሚሆነው ከአሻንቲ በስተ ሰሜን ራቅ ብሎ በሚገኘው ኪንታምፖ የተባለው በጣም ጥሩ የንግድ ማዕከል በሆነው ስፍራ የአቡሪ የመቶዲስት ጉባኤ አባል የሆነና የመንግሥት ሠራተኛ የነበረ አንድ ሰው ነው። ይህ ሰው በአካባቢው የነበሩ አረማውያን ሕዝቦችን በማስተማርና በመስበክ ወደ ከፍተኛ እምነት የማምጣት ኃላፊነት እንዳለበት ተሰማው። ከጊዜ በኋላ በመንግሥት ቢሮ ውስጥ የነበረውን ሥልጣን፥ በቀላሉ የማይገመት ደሞዱንና በአገልግሎት ዘመኑ ማብቂያ የሚጠብቀውን የጡረታ አበል ሁሉ ትቶ ለወንጌል ሥራ ወጣ። የጸሎት ቤት የሚሠራበት ጥቂት መሬት አግኝቶ ነበር። ከሁለት ዓመት በኋላ፥ ሚስዮናውያን ስፍራውን በገበኙ ጊዜ የነቃችና ብርቱ ቤተ ክርስቲያን ተመሥርታ ነበር። ቤተ ክርስቲያኒቱ ለጥምቀት የተዘጋጁ ሀያ አባላት ነበሯት። ይህ የሆነው በ1910 ዓ.ም. ነው።

በ1897 ዓ.ም. በመቶዲስት ቤተ ክርስቲያን አንዳንድ አባላትና በሚስዮናውያን መካከል ግጭት ተፈጠረ። በዚህም ሳቢያ የመላው አፍሪካ መቶዲስት ቤተ ክርስቲያን በራሷ የምታድግና እራሷን የምታስተዳድር ሆና በ1898 ዓ.ም. ተቋቋመች። ይህ ብቻም አይደል ይህች አዲስ ቤተ ክርስቲያን ከአሜሪካ መቶዲስት ኤጲስ ቆጶሳዊ ጽዮን ቤተ ክርስቲያን ጋር እራሷን አቆራኘች። ቤተ ክርስቲያኒቱ ተስፋ የሚጣልባቸው ብዙ ወጣት

ወንዶችን ወደ አሜሪካ በመላክ ታሰለጥን ጀመር። ከእነዚህ አንዱ፥ ቆይተን ታሪኩን በሰፊው የምንመለከተው ዶ/ር ጄ. ኢ. ኬ. አግራይ ነው።

በዚህ ጊዜ ውስጥ፥ ጎልድ ኮስት ውስጥ ሥራ የጀመሩ ሌሎች ሚስቶቻቸውንም ነበሩ። የሰባተኛው ቀን አድቬንቲስቶች ሴኮንዲ በተባለው ስፍራ በ1898 ዓ.ም. ሥራ ጀመሩ። ባፕቲስቶች በ1898 ዓ.ም. ኬፕቲስት ውስጥ ጣቢያቸውን መሠረቱ። የደኅንነት ሠራዊት በመባል የሚጠሩት ደግሞ ዱንክዋ ወደተባለውና አጎና ውስጥ ወደሚገኘው ስፍራ የመጡት በ1911 ዓ.ም. ነበር። በ1904 ዓ.ም. የወንጌል ስርጭት ማኅበር ሴኮንዲ በተባለው ስፍራ ሥራውን ጀመረ። ይህ ሥራ ጎልድ ኮስት ውስጥ ሥራ ከጀመረው የእንግሊዝ ሚስቶቻቸው ከቄስ ፊሊፕ ኩዋኬ በኋላ የመጀመሪያው ነበር።

ቶጎ

ቶጎ በ1914 ዓ.ም. አንድ ሚሊዮን ያህል ሕዝብ የነበራት አነስተኛ ክልል ነበረች። ይህችን ክልል በይገባኛልነት የያዘችት ጀርመን ስለነበረች፥ ከ1914 ዓ.ም. በፊት እዚያ የሠሩት አብዛኞቹ ሚስቶቻቸውን ጀርመናውያን ነበሩ። የሰሜን ጀርመን (ብሬመን) ሚስቶች ቶጎ ውስጥ ሥራውን የጀመረው በ1850 ዓ.ም. ነው። ሥራቸው በሚገባ እያደገ ስለሄደ፥ በ1902 ዓ.ም. በባዘል ሚስቶች አስተዳደር ይመሩና ባሕር ዳርቻ ላይ ይገኙ የነበሩ ሌሎች ተጨማሪ የሚስቶች ጣቢያዎች ተሰጧቸው። የብሬመን ሚስቶች በ1914 ዓ.ም. 7,140 የተጠመቁ አባላት ነበሩት። የባዘል ሚስቶች በ1912 ዓ.ም. ወደ ቶጎ የተመለሰው ሰሜናዊ ምዕራቡን ክፍል ለክርስትና ለመክፈት ነበር። ሌላዋ ብቸኛ ትልቅ የፕሮቴስታንት ቤተ ክርስቲያን፥ በባሕር ዳርቻ መሥመር ላይ የነበረችው የመቶዲስት ቤተ ክርስቲያን ናት።

የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ከ1890 ዓ.ም. በፊት ቶጎ ውስጥ ለመሥራት ብዙ ጥረት አላደረገችም። ከዚያ ጊዜ በኋላ ግን አብያተ ክርስቲያንን እና ትምህርት ቤቶችን ለመገንባት ከፍተኛ ገንዘብ ታጠፋ ጀመር። ቤተ ክርስቲያኗ ከ1892 ዓ.ም. ቶጎን የሰው ኃይሉ በአብዛኛው ጀርመኖች ለሆኑበት የመለኮት ቃል ማኅበር በኃላፊነት አስረከበች። ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ከተካሄደበት ከ1914-1918 ዓ.ም. ቀደም ሲል በነበሩት ሃያ ዓመታት ይህ ማኅበር በርካታ የሚስቶች ጣቢያዎችን ከፍቷል። በ1914 ዓ.ም. 19,740 ወደ ካቶሊክ እምነት የተለወጡ አባላት፥ 7,911 ተማሪዎች ያሏቸው 198 ትምህርት ቤቶች፥ 47 ካህናት፥ 15 ተራ ወንድሞች (Brothers/ብራዘሮች)፥ እና 30 እህቶች (Sisters/ሲስተሮች) እየተባሉ የሚጠሩ ሴት አገልጋዮች ነበሯቸው።

ዳሆሜ (ቤኒን)

ከቶኅ በስተ ምሥራቅ የምትገኝ ሌላዋ አነስተኛ ግዛት ዳሆሜ ናት። በ1914 ዓ.ም. የሕዝቧ ቊጥር ከአንድ ሚሊዮን ያነሰና በፈረንሳይ የምትገዛ አገር ነበረች።

ከ1914 ዓ.ም. በፊት በዳሆሜ የነበረው ትልቁ ሚስዮን የፈረንሳይ የሮም ካቶሊክ የአፍሪካ ሚስዮን ማኅበር ነው። የፈረንሳይ መንግሥት የአገሪቱን ካቶሊካዊ ሚስዮናውያን ያበረታታ ስለነበር በ1914 ዓ.ም. ቤተ ክርስቲያኒቱ በጣም አደገች። ያኔ እስፍራው የነበረችው የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን 11,440 አባላት፣ 34 አውሮፓውያን ካህናት፣ አንድ ተራ ወንድምና 22 ሲስተሮች ነበሯት።

በ1914 ዓ.ም. ዳሆሜ ውስጥ የነበረው ብቸኛ የፕሮቴስታንት ሚስዮን የዌስሊየን መቶዲስት ሚስዮናውያን ማኅበር ነበር። የሚስዮኑ አባላት ያኔ የነበራቸው ሥራ ጥቂት ሲሆን፣ በ1914 ዓ.ም. የአባላቱ ብዛት 750 ብቻ ነበር።

ናይጀሪያ

የናይጀሪያ ክልል ከሳሙኤል ክሮውዘርና ከናይጀር ሚስዮን ሥራ ተጠቃሚ ሆኖ ነበር። በ1890 ዓ.ም. በባሕር ዳርቻው ካሉ በርካታ ማዕከላት ወንጌል ወደ ስፍራው መምጣት የጀመረ ቢሆንም፣ አብዛኛው የናይጀሪያ ማዕከላዊ ምድር አልተደረሰም ነበር።

ምዕራብ ናይጀሪያ ውስጥ የሚገኙት ትላልቅ የሚስዮን ማኅበራት የእንግሊዝና የዌስሊየን ሚስዮናውያን ቢሆኑም፣ የአሜሪካ ደቡባዊ ባፕቲስት ሚስዮንም ምስክርነቱን አስፋፍቶ ነበር። ወደ 1900 ዓ.ም. የእንግሊዝ ቅኝ ገዢ መንግሥት በሰሜን አቤኦኩታ አካባቢ የተወሰነ ሰላም አስፍኖ ስለነበር፣ የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር በዚያ አቅጣጫ ሥራውን ያስፋፋ ጀመር። ሚስዮናውያኑ ወደተለያዩ መንደሮች በሄዱ ጊዜ፣ በደቡቡ ክፍል ይሠሩ የነበሩና የክርስትናን እምነት የተቀበሉ ሰዎች ወደየመንደራቸው ተመልሰው፣ ለጎረቤቶቻቸው በመመስከር ወንጌልን በማስፋፋት ላይ ሆነው አገጁቸው። ከባሕር ዳርቻው አልፎ በሰሜን ምሥራቅ በሚገኘው ስፍራ ወደ አረማዊ መንደራቸው የተመለሱ ጥቂት ክርስቲያኖች አስከፊ ስደት ቢደርስባቸውም፣ በእምነታቸው ጸኑ። በዚህም የተነሣ ብዙ ሳይቆይ ከመንደሪቱ ነዋሪዎች ብዙዎቹ ለመጠመቅ ይፈልጉ ጀመር። በ1912 ዓ.ም. የቤተ ክርስቲያን ሚስዮናውያን ማኅበር ኃላፊ ለሚስዮኑ አዲስ ወደሆነው አካባቢ ሲገባ የጠንካራ አፍሪካዊ ቤተ ክርስቲያን መሠረት ተጥሎ አገኘ።

ከ1878-1900 ዓ.ም. የናይጄር ሚስዮን በናይጄር ወንዝ አካባቢ ብዙ የሚስዮን ጣቢያዎችን ከፈተ። ከነዚህ ጥቂቶቹ ከወንዙ 24 ኪሎ ሜትር በላይ ይርቁ ነበር። ከ1900 ዓ.ም. በኋላ የናይጄር ሚስዮን ከወንዙ እየራቀ ወደ አዳዲስ ስፍራዎች ለመድረስ ይጥር ጀመር።

የስኮትላንድ ፕሬስቢቴሪያን ሚስዮን ኅብረት በምሥራቅ ሥራውን ቀጠለ። ከ1890ዎቹ ጀምሮ ደግሞ ወደ ኢቦ መሀል አገር ይዘልቅ ጀመር። በአካባቢው ከሠሩ ሚስዮናውያን ሁሉ የላቀችው ሚሪ ኤም. ስለሰር የተባለች ሚስዮናዊት ነበረች። አብረዋት ለሚሠሩት ሰዎች ከነበራት ታላቅ ፍቅር የተነሣ፤ በሁሉም ስፍራ ተቀባይነት አገኘች። ሥራዋን ከጀመረችበት እስከሞተችበት ከ1888 ዓ.ም. እስከ 1915 ዓ.ም. ድረስ ሰሜን ኢቦላንድ ወደተባለ ስፍራ እየገፋች በመሄድ አዳዲስ የሚስዮን ጣቢያዎችን ከፈተች። በአካባቢው የነበረችው የፕሬስቢቴሪያን ቤተ ክርስቲያን በ1914 ዓ.ም. 10,792 አባላት ነበሯት።

ከናይጄሪያ በስተደቡብ ብዙ ሚስዮናዊ ተግባር በመከናወን ላይ ቢሆንም፤ የክልሉ ሰፊ ክፍል ማለት ሰሜኑ በወንጌል አልተዳረሰም ነበር። ከ1890 ዓ.ም. የመጨረሻዎቹ ዓመታት ጀምሮ ይህ ችግር አሜሪካና አውሮፓ የነበሩ ሚስዮናውያን መሪዎችን ትኩረት ይስብ ጀመር። በ1901 ዓ.ም. የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን ሰሜን ናይጄሪያ ውስጥ በተሳካ ሁኔታ ሥራውን ጀመረ። የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን ቀደም ሲል ወደ ሰሜን ናይጄሪያ ለመግባት ሁለት ያልተሳካ ሙከራዎች ያደረገ ሲሆን፤ ይህ ሦስተኛው ነበር። የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን ግብ፤ በቀደሙት ሚስዮናውያን ያልተዳረሱትን የአገሪቱን መሀል ክፍሎች መዳሰስ ነበር። የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን ዛሬ የምዕራብ አፍሪካ ወንጌላውያን አብያተ ክርስቲያን በመባል የሚጠራውን የእምነት ክፍል መሥርቷል።

ከዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ እስልምና በስተደቡብ በሰሐራ በረሃ ዙሪያ በመዝለቅ ላይ እንደነበር ይታወሳል። እስከ 1900 ዓ.ም. ሰሜን ናይጄሪያ ውስጥ የሚገኙ ብዙ ነገዶች ወደ እስልምና እምነት ተለወጡ። በደቡብ በኩል ግን አረማዊ ሆነው የቆዩ አንዳንድ ነገዶች ነበሩ። የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን ብቻውን እነዚህን ነገዶች የመድረስን ተግባር ለማከናወን አልቻለም ነበር። ስለዚህ በ1904 ዓ.ም. የተባበረው የሱዳን ሚስዮን በአምስት ዋና የእምነት ክፍሎች ተመሠረተ። ለተባበረው የሱዳን ሚስዮን የደረሰው ሪፖርት፤ ሙስሊሞች ቀሪዎቹን የሰሜን ናይጄሪያ አረማውያን ለማሳመን ያደርጉት የነበረውን ጥረት አስመልክቶ የቀረበው ሪፖርት ይህንኑ ያመለክታል፡- በሱዳን የነበረው አዲስ ኃይለኛ ሁኔታ “ሕዝቡ ወደ እስልምና ይፈልሳል” የሚል ስጋት አሳደረ። ይህ ስጋት ሱዳን ውስጥ የነበሩትን ሚስዮናውያን የሚያሰባስብ ጉዳይ ሆነ። በዚህም

ሳቢያ፡- “የእስልምናን ማዕበል እንግታው” የሚል ጥሪ አነሡ። ይህም አረማዊው ሕዝብ ከክርስትናና ከእስልምና የሚፈልገውን እንዲመርጥ ዕድል ሰጠው። የሱዳን ኢንተሪየር ሚኒስትር እና የተባበረው የሱዳን ሚኒስትር ለእነዚህ በጠረፍ ላሉ ነገዶች የክርስትናን መልእክት በመስበክ “ሕግን በመፈጸም መዳን” ከሚለው እስልምና የተለየ አማራጭ እንዳለ ሊያስገነዝቧቸው ፈልገው ነበር። ሚኒስትሩናውያኑ እንዲህ በሥራቸው ቢተጉም፤ እስልምና እጅግ ለብዙ ጊዜ የሠራ በመሆኑ፤ በ1940 ዓ.ም. አብዛኛዎቹ የሰሜን ሱዳን ጠረፍ ነገዶች ወደ እስልምና ለመለወጥ ወሰኑ። በማዕከላዊ ንፍቀ ክብብ ያሉት አረማዊ ነገዶች ግን፤ ከእስልምና ይልቅ ወደ ክርስትና አደሉ። ያም ሆኖ በ1940 ዓ.ም. የክርስቲያኖቹ ቁጥር አነስተኛ ነበር።

መሀል ምዕራብ አፍሪካ (ናይጀር፣ ቡርኪና ፋሶ እና ማሊ)

ይህ ክልል የምዕራብ አፍሪካን ሙስሊሞች ያጠቃልላል። ቀደም ብለን እንደተመለከትነው፤ ክርስትና ከባሕር ዳርቻው ተነሥቶ ወደ መሀል ምዕራብ አፍሪካ ቢገፋም፤ እስከ 1914 ዓ.ም. ድረስ እጅግ ዘልቆ አልገባም ነበር። ሙስሊም የነበሩት የሕዝብ አለቆችና ነገሥታቱም ጣቢያዎችን ለመክፈት የሚጠይቁትን የሚስኮን ባለሥልጣናት በመልካም ሁኔታ አልተቀበሏቸውም። ስለዚህ እስከ 1914 ዓ.ም. ድረስ የሚስኮን ጣቢያዎችን የመመሥረት ክንውን ለማየት አልተቻለም። በ1914 ዓ.ም. በናይጀር ወንዝ የላይኛው ክፍል ዳርቻ የተነጣጠሉ ጥቂት የሮም ካቶሊክ ሚስኮን ጣቢያዎች ብቻ ነበሩ።

ጥያቄዎች

1. በ1914 ዓ.ም. አካባቢ፤ በሴራሊዮን የባሕር ዳርቻ የነበረው አጠቃላይ የክርስትና ሁኔታ ምን ይመስል ነበር?

2. ከ1884 ዓ.ም. በኋላ በነበረው ጊዜ በላይቤሪያ የነበሩ የእምነት ክፍሎችን ወደ መሀል እንዲስፋፋ ያስቻላቸው ማን ነበር?

3. ዊሊየም ሄሪስ ማን ነበር? ምን ይሠራ ነበር? በአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ጥናት ውስጥ ስፍራ የሚሰጠው ሰው የሆነው ለምንድነው?

4. የባዘል ሚስኮን በ1896 ዓ.ም. የገባበት የጎልድ ኮስት አዲስ ክልል ምን ነበር? ይህ ስፍራ በየትኛው የአገሪቱ ክፍል ይገኛል?

5. በ1914 ዓ.ም. የዳሆሜ ትልቁ ቤተ ክርስቲያን የትኛው ነበር? ትልቅ የተባለበትን ምክንያትስ ሊያስረዱ ይችላሉ?

6. የሱዳን ኢንተሪየር ሚስኮን የተቋቋመው ለምን ነበር? ይህንኑ ሥራ ለመሥራት የተቋቋመው ሌላ ሚስኮን ምን ይባላል?